

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Kroniek van Afrika: vol. 4, no. 3
African Studies Centre (Leiden),

Citation

African Studies Centre (Leiden),. (1964). Kroniek van Afrika: vol. 4, no. 3. Leiden : African Studies Centre. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/521>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/521>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

september 1964
4e jaargang no. 3

AFRIKA-STUDIECENTRUM • LEIDEN • NEDERLAND

Kroniek
van
afrika

UNIVERSITAIRE PERS LEIDEN

0 500 1000 km

Kroniek van Afrika

INHOUD

CHRONOLOGISCH OVERZICHT	161
ASPECTEN: De Topconferentie — Een nieuw bewind in Somalië — Het Ghanese zevenjarenplan — De algemene staking in Nigerië — Rondom een Oostafrikaanse Federatie — De zwarte hemel	187
BIJDRAGE	
Het eenzijdig karakter van de export der Afrikaanse landen, J. J. Sterkenburg	201
BOEKBESPREKING:	
African conference on local courts and customary law	231
Een tentoonstelling: Afrika in Berg en Dal	232

A. Algemeen

ORGANISATIE VAN AFRIKAANSE EENHEID (OAU/OUA)

Voorafgegaan door een bijeenkomst van ministers van buitenlandse zaken, vergaderden de staatshoofden en regeringsleiders, of hun vertegenwoordigers, van 17 tot 21 juli te Kairo. Alleen Congo-Léopoldville was niet vertegenwoordigd. Verschillende staatshoofden hadden aangekondigd de conferentie te mijden indien premier Tshombe aanwezig zou zijn. Toen de ministersvergadering president Kasavubu vroeg zonder Tshombe te komen, besloot de Congolese regering geen afvaardiging te zenden.

De algemeen secretaris van de Verenigde Naties woonde de opening van de conferentie bij.

Ondanks de kritiek van Nkrumah (Ghana) op het werk van de in Dar es Salaam zetelende bevrijdingscommissie, die tot taak heeft steun te verlenen aan nationale bevrijdingsbewegingen in de nog afhankelijke Afrikaanse gebieden en Zuid-Afrika, keurde de vergadering een verhoging van de bijdragen aan het fonds van de commissie goed.

Tegen Zuid-Afrika (niet tegen Portugal) zullen nieuwe boycotmaatregelen worden genomen. Een resolutie vraagt de lidstaten iedere faciliteit te weigeren aan enig schip of vliegtuig komende van of gaande naar Zuid-Afrika. Op olie-producerende landen van de gehele wereld wordt een beroep gedaan geen olie aan Zuid-Afrika te leveren. Een orgaan is in het leven geroepen om de boycotmaatregelen tegen Zuid-Afrika en Portugal te controleren en te coördineren.

Een hernieuwde poging van Nkrumah de staatshoofden te bewegen een supra-nationale Afrikaanse regering in te stellen, mislukte. Wel werd een voorstel van Nasser (Egypte) aanvaard om langs geleidelijke weg tot een Afrikaanse Unie te komen.

De vergadering heeft nota genomen van de klacht van Boven-Volta tegen Ghana omtrent grensschendingen en van de Ghanese toezegging af te zien van aanspraken op Voltaans gebied; zij beveelt onderhandelingen tussen beide landen aan.

Met 23 stemmen van de 33 (2 meer dan vereist) werd de Guineeer Diallo

* Deze kroniek werd 15 augustus afgesloten.

Telli gekozen tot algemeen secretaris van de organisatie. Het Algemeen Secretariaat zal in Addis Abeba worden gevestigd.

De volgende topconferentie zal in september 1965 te Accra worden gehouden.

ASSOCIATIE MET DE EUROPESE ECONOMISCHE GEMEENSCHAP

Op 1 juni is het nieuwe, voor vijf jaar geldende associatieverdrag in werking getreden. Van de achttien voorheen geassocieerde Afrikaanse landen heeft alleen Congo-Brazzaville het nieuwe verdrag (nog) niet ondertekend.

Het verdrag stelt de vorming van een vrijhandelszone tussen de geassocieerde en de zes EEG-landen in het vooruitzicht. Op 1 juni 1968 moeten alle handelsbelemmeringen tussen de 'zes' en de geassocieerden zijn verdwenen, zij het dan dat de laatsten het recht hebben om redenen van hun economische, industriële, of budgetaire situatie tarieven en contingenten in te stellen of te handhaven. Op 1 december van dit jaar moeten de geassocieerden alle discriminerende tarieven ten aanzien van goederen uit de EEG-landen hebben afgeschaft.

Tropische producten uit de geassocieerde landen zullen tegen wereldmarktprijzen worden verhandeld (tot nog toe kocht Frankrijk deze producten meestal tegen hogere prijzen).

De hulp van de 'zes' aan de geassocieerden omvat \$ 730 mln uit het Europese Ontwikkelingsfonds (\$ 620 mln hiervan bestaat uit schenkingen) en \$ 70 mln aan leningen van de Europese Investeringsbanken; \$ 230 mln zullen worden besteed om de agrarische productie te verhogen en om een grotere variatie in deze productie aan te brengen.

Een aantal nieuwe instellingen is gecreëerd:

de Associatieraad, bestaande uit de leden van de uitvoerende commissie van de EEG en een regeringslid per geassocieerd land;

het Parlement, waarin Afrikanen en Europeanen een gelijk aantal zetels krijgen;

het Hof van Arbitrage.

Associatieraad en Parlement zullen eenmaal per jaar bijeenkomen. Op 8 juli vond de eerste vergadering van de Associatieraad plaats. Een voorstel van de Afrikanen, een permanent secretariaat van de raad op te richten werd afgewezen.

De op 14 juli tussen de 'zes' en Nigerië over een mogelijke associatie van dit land geopende onderhandelingen zijn afgebroken en zullen in oktober a.s. worden voortgezet.

AFRIKAANS-MADAGASSISCHE UNIE VAN ECONOMISCHE
SAMENWERKING (UAMCE)

Tot algemeen secretaris van de UAMCE is benoemd de Senagalees Diakha Dieng.

Op 30 juni is de Organisation Africaine et Malgache de Coopération Economique, het economisch orgaan van de Afrikaans-Madagassische Unie (die in maart van dit jaar werd omgezet in de UAMCE), opgeheven.

PAFMECSA

In de tweede helft van mei werd in Congo-Léopoldville een vergadering belegd door de Panafrikaanse Vrijheidsbeweging voor Oost-, Centraal- en Zuidelijk Afrika (PAFMECSA). De voornaamste discussie betrof de vraag of de PAFMECSA (waarvan Boeroendi, Ethiopië, Kenia, Congo-Léo, Noord-Rhodesië, Somalië, Tanganjika en Oeganda lid zijn) niet kon worden gereorganiseerd en hierdoor aangepast aan het handvest van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid.

HET PANAFRIKAANSE VAKVERBOND (AATUF/USPA)

Van 9 tot 14 juni hield de in 1961 door vakverenigingen uit de landen van de Casablanca-groep opgerichte AATUF te Bamako haar tweede congres.

Afgevaardigden van vakorganisaties uit een dertigtal landen ondertekenden het opgestelde handvest. Volgens dit handvest is de AATUF onafhankelijk van regeringen en religieuze lichamen. De aangesloten organisaties mogen geen lid zijn van andere internationale vakverbonden. Er dient te worden gestreefd naar één enkele nationale vakorganisatie per land. In landen met revolutionair georiënteerde regeringen moet nauw worden samengewerkt met de overheid.

Accra werd tot zetel en de Ghanese vakbondsleider John Tettegah tot algemeen secretaris van de AATUF gekozen.

HET MIDDELLANDSE ZEEGEBIED, EEN ATOOMVRIJE ZONE

Begin juli werd op initiatief van het Comité Algérien de la Paix een conferentie met afgevaardigden uit zestien landen belegd over het weren van atoomwapens en -proeven in het Middellandse Zeegebied. In tegenstelling tot de Europese, waren de Arabische landen veelal vertegenwoordigd door regeringspersonen.

Opvallend was, dat de Algerijnse delegatie de kwestie van de Franse bases in Algerije niet direct ter sprake heeft gebracht.

HET TSJAADBEKKEN

Op 20 en 21 mei vergaderden te Fort-Lamy de regeringsleiders der oeverstaten van het Tsjaadmeer (Niger, Nigerië, Kameroen en Tsjaad) ter bespreking van een verdrag omtrent een op elkaar af te stemmen exploitatie van meer en oevergebied.

Bij het verdrag wordt een commissie van acht leden (twee per land) ingesteld, die eenmaal per jaar bijeen zal komen. Het permanente secretariaat van de commissie zal in Fort-Lamy worden gevestigd. Het verdrag treedt in werking na goedkeuring door de parlementen van de vier staten.

DEFENSIERAAD VAN DE STATEN VAN EQUATORIAAL-AFRIKA

Begin juli heeft president Dacko van de Centraalafrikaanse Republiek in zijn functie van voorzitter van de conferentie van staatshoofden van Equatoriaal-Afrika (Tsjaad, Centraalafrikaanse Republiek, Gaboen en Congo-Brazzaville) de defensieraad van deze landen, waarvan ook Frankrijk lid is, bijeengeroepen. De vergadering vond plaats achter gesloten deuren; er werd geen communiqué uitgegeven. Aangenomen wordt dat er gesproken is over de op handen zijnde inkrimping en reorganisatie van het Franse leger in Afrika en over de te nemen maatregelen bij een gewapend conflict tussen de beide Congo's.

B. Regionaal en Territoriaal

NOORD-AFRIKA

Maghreb

Eind mei vond voor het eerst sedert de beëindiging van de vijandelijkheden tussen beide landen een bijeenkomst plaats van de in maart 1963 opgerichte Marokkaans-Algerijnse commissie voor economische, agrarische, juridische en culturele samenwerking.

Resultaat: hervatting van het vrije grensverkeer van personen en goederen alsmede de instelling van een paritaire commissie ter regeling van de schadevergoeding aan slachtoffers van de verbanningsmaatregelen van vorig jaar.

In juni dreigde de toenadering tussen beide landen te worden verstoord door het in Marokko binnendringen van in Algerije opgeleide Marokkaanse rebellen. Na ontvangst van een door koning Hassan gezonden delegatie, verklaarde Ben Bella dat hij zich niet wilde inlaten met binnenlandse aangelegenheden van enig ander land.

Op 13 juni ondertekenden de ministers van economische zaken van Algerije en Tunesië een akkoord, waarbij een commissie wordt ingesteld, belast met de voorbereiding van een industriële integratie. De handel tussen beide landen zal worden uitgebreid.

De drie Maghrebijnse staatshoofden hebben het voornemen elkaar in oktober a.s. in Tunesië te ontmoeten.

Marokko

Eind juni en begin juli heeft de minister van buitenlandse zaken, Reda Guedira, zowel in Madrid als in Rabat een ontmoeting gehad met zijn Spaanse ambtgenoot. Zij hebben onder andere gesproken over de Marokkaanse aanspraken op Spaanse gebieden (Ifni, Spaanse Sahara en de steden Ceuta en Melilla).

Ondanks het feit, dat Spanje alleen de Marokkaanse aanspraken op Ifni erkent, vormt dit geen belemmering voor economische samenwerking en uitbreiding van de handel tussen beide landen.

Sinds oktober 1963 is de staat bezig het buitenlandse (voornamelijk Franse) grondbezit, dat ten tijde van het Frans-Spaanse protectoraat over Marokko niet door normale koop is verkregen, en dat een grootte heeft van ongeveer 240.000 ha, te nationaliseren. In augustus zullen van de 240.000 ha er bijna 200.000 door de staat zijn overgenomen. De omvang van de vergoeding aan de voormalige exploitanten en het ritme der nationalisering zijn in verdragen met Frankrijk vastgelegd.

Midden juni diende de linkse oppositiepartij, de UNFP, in het parlement een motie van wantrouwen tegen de regering in. Op verzoek van de koning werden de parlementaire debatten, die aan de stemming over de motie voorafgingen, door de radio uitgezonden (een novum in Afrika). De motie werd verworpen, maar verwierf wel de steun van de andere oppositiepartij, de Istiqlal. De oppositie keerde zich tegen het financieel-economische beleid van de regering, speciaal tegen de in mei afgekondigde bezuinigingsmaatregelen, die prijsstijgingen van enige consumptiegoederen veroorzaken. De oppositie verzet zich ook tegen vergoeding aan exploitanten van genationaliseerde agrarische bedrijven.

Algerije

Midden juni besloot het Centrale Comité van het FLN tot de volgende maatregelen ter bestrijding van contra-revolutionaire activiteiten: verzwaring van de straffen op dergelijke activiteiten; oprichting van een aan de partij gebonden volksmilitie en zuivering van het staatsapparaat.

Op 30 juni brak in Zuid-Aurès een opstand uit onder leiding van kolonel Chaabani, lid van het Politieke Bureau van het FLN. Het leger bezette

zonder veel moeite Aurès en nam op 8 juli Chaabani en zijn staf gevangen. Khider, voormalig algemeen secretaris van het FLN en vriend van Chaabani, beweerde in Parijs, een dag na het uitbreken van de opstand, dat de oppositie zich aaneen had gesloten, hetgeen door andere opposanten direct werd ontkend. Ter financiering van de oppositie trachtte Khider de beschikking te krijgen over gelden (vermoedelijk f 45 miljoen) van het FLN, die in 1962 op zijn naam op een bankrekening in Zwitserland waren gestort. Op verzoek van Ben Bella heeft de Zwitserse regering deze rekening geblokkeerd. Ten tijde van de opstand en daarna zijn vele eertijds bekende politieke leiders gearresteerd.

De 28e juli werd de haven van Annaba (Bône) vernield en werden 85 mensen gedood door het ontploffen van een Egyptisch munitieschip. Volgens de autoriteiten een sabotagedaad.

Midden juli nam Medeghri ontslag als minister van binnenlandse zaken, nadat hem door Ben Bella de bevoegdheid was ontnomen hogere bestuursfunctionarissen te benoemen. Medeghri staat bekend als iemand uit de omgeving van de vice-premier en minister van defensie, Boumedienne.

15 juni verlieten, 2 jaar eerder dan in de wapenstilstandsovereenkomst was voorzien, de laatste Franse troepen — uitgezonderd de bezettingen van de Sahara-bases en de marine-basis Mers el Kebir — het land.

De Russische hulp aan Algerije werd na het bezoek van Ben Bella aan dat land verruimd tot 1350 mln Franse franken. Het geld zal besteed worden aan agrarische en industriële projecten, alsmede aan het opleiden van deskundigen. Ben Bella heeft in augustus de Lenin-vredesprijs in ontvangst genomen.

Tunesië

Op 12 mei annuleerde Frankrijk als antwoord op de nationalisatie van buitenlands grondbezit in Tunesië de financiële steun (45 mln Franse franken) aan de overheid. De toegezegde industriële hulp van 55 mln blijft gehandhaafd. Een maand later werd het handelsverdrag met Tunesië door Frankrijk opgezegd. Vooral de Tunesische wijnexport zal hieronder lijden.

De 22e mei werd te Rome een verdrag met het Vaticaan gesloten over de positie van de Rooms-Katholieke Kerk in Tunesië. Kerken, die niet meer in gebruik zijn en alle kerkelijke goederen, behalve enige scholen, zullen door de staat worden overgenomen.

Eind juni werd in het parlement bekend gemaakt, dat in Zuid-Tunesië olie in winbare hoeveelheden is aangetroffen.

Mauretanië

Begin augustus werd de pas opgerichte oppositiepartij, de Parti du Front National Démocratique, verboden, omdat — aldus de minister van binnen-

landse zaken — de partij-statuten het gezag van de staat aantastten. Een week later vroegen dezelfde opposanten tevergeefs toestemming voor de oprichting van een partij met andere statuten. De Parti du Peuple Mauritanien blijft hierdoor de enige partij.

Binnenkort zal Mauretanië diplomatieke betrekkingen aanknopen met Rusland en Joegoslavië.

Verenigde Arabische Republiek

Van 9 tot 25 mei bracht de Russische premier, Chroesjtsjow, ter gelegenheid van het gereedkomen van de eerste fase van de Assoecandam, een bezoek aan Egypte. In een toespraak tot het parlement verklaarde hij het Arabische standpunt inzake de Jordaan te delen en de eisen van het Palestijns-Arabische volk te steunen. Sinds 1958 bedraagt de Russische hulp aan Egypte 2 miljard roebels; hierbij komt nog 252 mln voor het tweede vijfjarenplan.

Begin mei zijn de laatste om politieke redenen geïnterneerden, waaronder vele communisten, vrijgelaten.

23 juli: herdenking van de revolutie van 1952 in tegenwoordigheid van verschillende Afrikaanse staatshoofden, die na de OAU-conferentie in Kairo zijn gebleven.

Soedan

In een op 10 mei afgelegde verklaring toonde de regering zich uitermate ingenomen met het besluit van Oeganda haar noordelijke grens voor vluchtelingen af te sluiten. Naar schatting verblijven op dit ogenblik ruim 10.000 Zuid-Soedanezen in het buitenland, waarvan enkele duizenden in Oeganda.

Half mei bracht president Abboud een bezoek aan de Chinese Volksrepubliek, alwaar hij onder meer ontvangen werd door Mao Tse Tung.

Op 17 mei publiceerde het Vaticaan een antwoord op beschuldigingen van de Soedaneze regering, dat de missie de integratie van het land heeft tegengewerkt. Rome waarschuwde de regering de Islam niet met dwang in het zuiden in te voeren, daar dit in strijd is met het charter der VN. Zes dagen later liet de Church Missionary Society een fel protest horen tegen de 'koloniale regeringspolitiek' in Zuid-Soedan.

Op 22 juli verklaarde president Abboud voor de pers, dat de uitwijzing van christelijke geestelijken had plaats gevonden, omdat zij de zuidelijke bevolking hadden aangezet zich van het noorden af te scheiden.

President Abboud kwam op 25 mei voor een officieel bezoek in Londen aan. De Britse regering besprak met hem onder meer de mogelijkheden voor de verlening van landingsrechten in Soedan.

Ethiopië-Somalië

De Ethiopisch-Somalische commissie, die toezicht moest houden op de terugtrekking van de troepen langs de gemeenschappelijke grens, beëindigde op 30 mei haar taak.

Ethiopië

Na beëindiging van een zesdaags bezoek aan Kenia verklaarde keizer Haile Selassie op 12 juni, dat beide regeringen gemeenschappelijke defensie-maatregelen overwegen om de territoriale integriteit van hun landen te beschermen.

Na een kort bezoek aan Tanganjika vertrok de keizer op 17 juni naar Oeganda. Na afloop van een bespreking met Haile Selassie verklaarde premier Obote, dat zijn regering de aanspraken van Somalië op Oost-Ethiopië en Noordoost-Kenia als een bedreiging zag voor het pan-africanisme.

Op 28 juni werd in Addis Abeba een militair akkoord ondertekend met de Verenigde Republiek van Tanganjika en Zanzibar. Dit houdt o.m. in, dat Ethiopië de Verenigde Republiek militaire bijstand zal verlenen in geval van binnenlandse moeilijkheden en agressie. Bovendien zal in afwachting van een eigen luchtmacht een Ethiopisch eskader in Dar es Salaam gestationeerd worden.

Somalië

Op 7 juni kreeg Abdirizaq Haji Hussein van president Osman de uitnodiging een nieuwe regering samen te stellen.

Op 16 juni werd de nieuwe regering, die geheel uit Somali Youth League-leden bestaat en geleid zal worden door Abdirizaq Hussein, door de president geïnstalleerd.

Frans-Somaliland

Het illegale Front de la Libération de la Côte Française des Somalis (FLCFS) bood tijdens de bijeenkomst van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid in Kairo op 16 juli aan de staatshoofden van de voormalige Franse gebieden een memorandum aan, waarin zij om steun vroeg voor haar onafhankelijkheidsstreven.

WEST-AFRIKA

Senegal en Gambia

In juni is de inhoud van het rapport bekend geworden, dat een door de Nederlander Van Mook voorgezeten speciale commissie van de Verenigde Naties op verzoek van de Britse en Senegalese regeringen heeft opgesteld

over de vorm van een eventuele Senegalees-Gambiase staatsrechtelijke eenheid. Na enige mogelijkheden tegen elkaar te hebben afgewogen, adviseert de commissie te beginnen met een vrij losse entente en langs geleidelijke weg te komen tot een politieke integratie. In regeringskringen van Bathurst en Dakar kreeg het rapport een goed onthaal.

Op 1 juli werden twee verdragen tussen Senegal en Gambia gesloten, die betrekking hebben op een toekomstige (na de onafhankelijkheid van Gambia) samenwerking in zaken van defensie en buitenlandse vertegenwoordiging.

Senegal en Mali

Van 7 tot 10 juli vergaderde te Dakar de Malinees-Senegalese commissie belast met de toepassing van de handels-, betalings- en transportakkoorden van juni 1963. Senegal dreigde het goederenvervoer over de spoorlijn Dakar-Bamako stil te leggen, als Mali haar schulden niet zou betalen. Er is een voor beide partijen aanvaardbare regeling getroffen.

Senegal

Op 15 mei deelde de minister van voorlichting mee, dat Senegal om economische redenen de handelsbetrekkingen met Zuid-Afrika niet kan verbreken.

Voor het begrotingsjaar 1964-1965 wordt geschat, dat de staatsinkomsten 4 miljard CFA-franken (1 CFA-frank = f 0,015) lager zullen liggen dan in het vorige jaar. De oorzaken hiervan zijn: het vertrek van de Franse troepen; een vermindering van de Franse begrotingshulp en een daling van de aardnotenprijs (een gevolg van het in werking treden van het Associatie-verdrag).

Begin juni bezocht de minister van energievoorziening en waterstaat Nederland. Nederland zal helpen bij het aanleggen van irrigatiewerken.

In mei kondigde president Senghor een herziening van het grondenrecht aan, die hij beschreef als een terugkeer van Romeins naar Negro-Afrikaans recht. Tot een nader te bepalen datum zal nog door de boeren, volgens de bestaande regeling, registratie van grondbezit kunnen worden aangevraagd, hetgeen bij inwilliging (die slechts plaatsvindt indien blijkt dat er geen andere rechthebbenden op dezelfde grond zijn) tot de verkrijging van individuele eigendom leidt. Na de te stellen datum zullen geen registratieaanvragen meer kunnen worden ingediend. De niet geregistreerde gronden — en dat is en blijft het overgrote deel — worden gerekend tot het nationale domein, dat slechts object van Afrikaanse gebruiksrechten kan zijn.

Eind mei nam de minister van PTT, voorlichting en toerisme zijn

ontslag. Het Office du Tourisme, verbonden aan zijn departement, werd financieel zo slecht geleid, dat het is opgeheven.

Midden augustus werd een nieuwe oppositiepartij, het Front National Sénégalais, opgericht.

Gambia

Op de van 21 tot 30 juli gehouden onafhankelijkheidsconferentie te Londen werd besloten dat Gambia op 18 februari 1965 zelfstandig zal worden. Gambia heeft zich uitgesproken voor het lidmaatschap van de Commonwealth.

Mali

De minister van binnenlandse zaken en voorlichting deelde 5 juli mee dat drie gevangenen, Hamadoun Dicko, Fily Dabo Sissoko en Kassim Touré, in de gevangenis van Kidal waren overleden. Op een vraag of alle drie tegelijk waren gestorven, antwoordde hij: 'alle gevangenen sterven op de een of andere dag'.

De drie mannen waren ter dood veroordeeld — een straf, die later werd omgezet in levenslange dwangarbeid — wegens hun aandeel in de demonstratie van 20 juli 1962, die verband hield met het regeringsbesluit een niet vrij inwisselbare Malinese munt in te voeren. Dicko en Sissoko waren politieke leiders van een in 1959 opgeheven partij; beiden hadden zij regeringsposten in Frankrijk bekleed. De Franse pers verbaasde zich over de afwezigheid van enige nadere verklaring en maakte allerlei veronderstellingen over de omstandigheden, waaronder de drie (sommige berichten spraken van negenenvertig) mannen de dood hadden gevonden.

Op 29 juli gaf het politieke bureau van de Union Soudanaise een communiqué uit. De reden van het lange stilzwijgen van partij en regering op de beschuldigingen van de 'imperialistische pers' vond haar oorsprong in 'het respect voor de Afrikaanse waardigheid en wijsheid, die niet toelieten, dat doden werden beklad, zelfs als deze in leven verraders van het vaderland waren'. Voorts wordt beweerd dat de drie gevangenen zijn omgekomen, toen zij met een militaire colonne in een hinderlaag van opstandige Touareg vielen (dus niet in de gevangenis, waar volgens het communiqué niet negenenvertig maar acht mannen zijn overleden).

Midden augustus werd in een communiqué van het departement van defensie gemeld dat de opstandige elementen (Touareg) in het Goa-district zijn verslagen.

Portugees-Guinee

Op 21 mei werd gouverneur-generaal Vasco Rodrigues opgevolgd door generaal Arnaldo Schulz. De nieuwe g.g. kreeg tevens de functie van

opperbevelhebber van alle in deze provincie gestationeerde strijdkrachten.

Tijdens een op 23 mei in Dakar gehouden persconferentie, verklaarde Mennen Williams, staatssecretaris voor Afrikaanse zaken der VS, dat zijn land het zelfbeschikkingsrecht van de bewoners van Portugees-Guinee zal ondersteunen en zijn regering reeds enkele diplomatieke stappen in die richting ondernomen heeft.

Tussen 1 en 7 juli vond weer een nieuw offensief plaats tegen de in het zuiden opererende rebellen. Hierbij werd één Portugees soldaat gedood.

Guinee

De regering besloot — waarschijnlijk om financiële redenen — de Guinese ambassades in Ivoorkust, Mali, Ghana en Sierra Leone met ingang van 31 mei te sluiten. In een rondschrĳven van de Guinese ambassadeur in Ivoorkust aan zijn aldaar gevestigde ambtgenoten verklaarde hij, dat de ambassade overbodig was omdat tussen beide landen regelmatig contact op hoog niveau plaats vindt.

De Verenigde Staten van Amerika zullen volgens een in juni gesloten akkoord Guinee voor ruim \$ 8,5 mln aan voedsel leveren. Guinee betaalt het voedsel in de eigen valuta. De hierbij beschikbaar komende gelden zullen voor de ontwikkeling van het land worden gebruikt.

Sierra Leone

Volgens de eind mei gepubliceerde uitslag van de in 1963 gehouden volkstelling, telde Sierra Leone vorig jaar 2.183.000 inwoners.

President Sékou Touré van Guinee bracht 14 juni een kort bezoek aan Freetown. Bij zijn vertrek verklaarden de president van Guinee en premier Margai, dat er tussen beide regeringen volledige overeenstemming was bereikt in economisch, politiek en cultureel opzicht. Binnenkort zullen er verdragen gesloten worden ter regeling van de wederzijdse handelsbetalingen, het onderwijs, culturele zaken, postertĳen en het transito-verkeer.

Liberië

Eind mei bracht president Tubman een officieel bezoek van enkele dagen aan Madagascar. Hierna bezocht hij als eerste staatshoofd de pas opgerichte Verenigde Republiek van Tanganjika en Zanzibar. Hij voerde besprekingen met o.a. president Julius Nyerere en minister van buitenlandse zaken Oscar Kambona.

Ivoorkust

Begin mei werden vijf leden van het Staatsveiligheidshof, waaronder zijn president, de voormalige minister Jean Baptiste Mockey, van hun functie ontheven.

De minister van economische zaken en financiën, Saller, heeft op een bijeenkomst van journalisten in juni te Parijs gezegd, dat de omzetting van de UAM in de UAMCE een grote vergissing is, want er bestaan tussen de lidstaten nauwelijks economische, doch wel politieke banden. De plannen voor een gemeenschappelijke Afrikaanse markt worden door zijn regering als fantasieën beschouwd.

Eind juli werd te Abidjan een congres gehouden van de door de regering erkende Union Nationale des Etudiants de Côte d'Ivoire. De Ivoorkustse studenten uit Frankrijk lieten verstek gaan, omdat zij niet de door hen verlangde garantie verkregen, dat geen van de leden van hun afvaardiging om politieke redenen zou worden gearresteerd.

Zowel in juli als in augustus (voor en na de Afrikaanse topconferentie) hebben de presidenten van Niger en Boven-Volta in Ivoorkust overleg gepleegd met president Houphouët-Boigny.

De regering heeft in mei met de Duitse firma Krupp een contract getekend voor de bouw van een cellulose- en papierpulpfabriek, waarvan de kosten op ongeveer f 100 mln worden geraamd.

Boven-Volta

De ontmoeting, die 26 juni zou plaats hebben tussen president Yaméogo en zijn Malinese ambtgenoot, werd door de laatste, zonder opgaaf van redenen, afgezegd. Er zou onder andere worden gesproken over een aantal grenskwesties.

Begin juli diende Boven-Volta bij de Organisatie van Afrikaanse Eenheid een klacht in tegen Ghana. Dit land zou op Voltaans grondgebied een school hebben gebouwd en de Ghanese vlag gehesen. Op de Afrikaanse topconferentie heeft Ghana toegezegd, af te zien van haar aanspraken op Voltaans grondgebied.

In juni en juli heeft een economische missie een bezoek gebracht aan een aantal Europese landen, o.a. Duitsland, Nederland, Frankrijk en Joegoslavië.

Ghana

Aan de vooravond van de in Kairo te houden conferentie van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid, hield president Nkrumah op 25 mei een radio-toespraak, waarin hij alle Afrikanen opriep een Verenigde Regering van Afrika te vormen.

Op 16 juni benoemde president Nkrumah een commissie van toezicht op de regionale organisaties. Deze commissie, die rechtstreeks aan hem verantwoording verschuldigd is, heeft tot taak een onderzoek in te stellen naar wangedrag van partijfunctionarissen en hoge regeringsambtenaren.

Niger en Dahomey

Begin juni werd overeengekomen om het weg- en spoorwegverkeer tussen beide landen te hervatten.

De op 29 juni begonnen onderhandelingen werden op 1 juli weer afgebroken. Niger weigerde schadevergoeding te geven aan de uit het land verdreven Dahomeyers, die niet in Nigerijnse staatsdienst hebben gewerkt. Niger wees ook een voorstel af om het eilandje in de Nigerrivier, dat het voorwerp is van het grensgeschil, te delen.

Niger

In mei kondigde president Hamani Diori een tienjarenplan aan tot opheffing van regionale welvaartsverschillen en algemene verhoging van het levensniveau.

In juni maakte de regering bekend, dat in een gevangenis 21 personen door verstikking om het leven waren gekomen. Zij laat een onderzoek instellen.

Nigerië

13 mei: volgens een verklaring van generaal-majoor C. E. Welby-Everard, lid van de Nigeriaanse generale staf, zal het leger, dat nu slechts 8.000 man telt, in april van het volgende jaar uitgebreid zijn tot 10.500 man.

15 mei: Chief Justice Sir Adetokundo Ademola maakte de vrijlating bekend van vier Action Group-leden, die vorig jaar september wegens samenzwering tegen de staat tot langdurige gevangenisstraffen waren veroordeeld. Het Hooggerechtshof had hen van verdere rechtsvervolgung ontslagen. Het beroep van dertien andere Action Group-leden, waaronder dat van partijleider Chief Awolowo, zou nog nader door het Hooggerechtshof worden bestudeerd.

26 mei: het Morgan Report over de nationale loonstructuur werd in vertrouwen overhandigd aan het bestuur van de vereniging van vakbonden, het Nigerian Joint Action Committee (NJAC).

29 mei: het NJAC-bestuur dreigde met een algemene staking, indien de regering niet vóór 31 mei haar visie op het Morgan Report had gegeven.

1 juni: het NJAC kondigde een algemene staking af; naar schatting 1,5 miljoen werknemers, die gemiddeld 100 % loonsverhoging eisten, legden het werk neer.

2 juni: de Raad van Ministers der EEG nam op een bijeenkomst in Brussel het besluit met Nigerië besprekingen te openen over haar associatieverzoek.

8 juni: zeven NJAC-leiders werden in Lagos wegens ordeverstoring gearresteerd. Chief J. M. Johnson, federaal minister voor arbeidszaken,

waarschuwde alle stakers, dat zij hun voorrechten zouden verliezen, indien zij niet onmiddellijk hun werk hervatten.

13 juni: de federale regering sloot met het NJAC-bestuur een overeenkomst, waardoor er een einde kwam aan de staking.

17 juni: Dr. Victor Allen, die als docent van de University of Leeds een kort bezoek aan dit land bracht, werd gearresteerd op beschuldiging de regering omver te willen werpen.

4 juli: het beroep van Chief Awolowo, die vorig jaar september wegens samenzwering tegen de staat tot 10 jaar gevangenisstraf werd veroordeeld, werd door het Hooggerechtshof afgewezen.

MIDDEN-AFRIKA

Tsjaad

Op 2 juni liet president Tombalbaye weten, dat de regering de resolutie van de nationale vergadering, waarin terugtrekking werd gevraagd van de Franse troepen in Tsjaad, naast zich neer zal leggen. Vanwege de reorganisatie van het Franse leger in Afrika zullen de troepen echter toch vertrekken. Hierdoor zullen 2400 Tsjaadse militairen en 1500 arbeiders werkloos worden.

Begin juni werden dertien Fransen, waaronder drie missionarissen en drie militairen, uitgewezen. De uitwijzing van de drie missionarissen kan in verband staan met de weigering van de christelijke vakvereniging mee te werken aan de door de president gewenste fusie van de drie bestaande vakbonden.

Op 5 juni aanvaardde de nationale vergadering een grondwetswijziging, waardoor Tsjaad nu grondwettelijk een een-partijstaat is geworden. Het politieke bureau van de Parti Progressiste Tchadien zal de regeringspolitiek leiden en controleren.

Zowel voor als na de Afrikaanse topconferentie (17-21 juli) heeft president Tombalbaye een bezoek gebracht aan Frankrijk.

Gaboen

In juli bracht de minister van buitenlandse zaken een bezoek aan Spaans-Guinee. Gaboen zal in dit land consulaten vestigen.

Congo-Brazzaville

In mei bracht president Massemba-Debat een bezoek aan Ghana en een maand later aan Algerije en aan Frankrijk, waar hij door generaal de Gaulle werd ontvangen.

Sedert juli is Congo een een-partijstaat. Op het in juli gehouden partijcongres van de Mouvement National Révolutionnaire werd Massemba-

Debat tot algemeen secretaris gekozen. Het partijprogramma berust op de beginselen van het wetenschappelijk socialisme en het democratisch centralisme.

Volgens een in juli ondertekend akkoord zal de Chinese Volksrepubliek een lening verschaffen van 1.235 mln CFA-franken.

Congo-Léopoldville

Op 21 mei namen rebellen van de Bafulero-stam bij verrassing het stadje Uvira, waarna zij oprukten naar Bukavu, de hoofdstad van Kivu. Intussen hadden mulelistische opstandelingen op 28 mei de hoofdstad van Noord-Katanga, Albertville, bezet en o.m. Jason Sendwe, president van de provincie, gevangen genomen. De volgende dag heroverden eenheden van het Armée Nationale Congolaise (ANC) Albertville.

Op 3 juni kondigde president Kasavubu de noodtoestand af voor Kivu. In deze provincie maakten 4000 Bashi-krijgers zich op de strijd aan te binden met hun traditionele vijanden, de Bafulero, die sympathiseren met Gaston Soumialot. Diezelfde dag ontving secretaris-generaal U Thant van premier Adoula het dringende verzoek om VN-interventie in Kivu.

Moise Tshombe vertrok op 8 juni vanuit Madrid naar Bamako. Hij verklaarde bereid te zijn naar Congo terug te keren, zodra de regering amnestie had verleend. Drie dagen later eiste een tiental partijen het aftreden van de regering-Adoula. President Kasavubu kreeg het verzoek een rondetafelconferentie te beleggen, waaraan alle politici — dus ook de gevangen genomen, verbannen en gevluchte — zouden kunnen aanzitten.

Op 12 juni begon het ANC onder persoonlijke leiding van generaal Mobutu in Kivu een tegenoffensief tegen de steeds verder oprukkende rebellen. De centrale regering vroeg ter vervanging van de die maand vertrekkende VN-strijdkrachten aan de regeringen van Nigerië en Tunesië troepen te willen zenden.

Premier Adoula riep op 22 juni het volk op zijn mening uit te spreken over de nieuwe ontwerp-grondwet. In deze constitutie van 206 artikelen krijgt het land een meer federale structuur, zonder dat het woord 'federaal' gebruikt wordt. Er zijn trekken van een presidentieel regiem; de posities van premier en kabinet zijn niet duidelijk omschreven.

Op 23 juni braken ernstige onlusten uit in Stanleyville (O-Provincie). Diezelfde dag viel Albertville opnieuw in handen van de rebellen, waarna in deze stad een mulelistische regering werd uitgeroepen.

Op 26 juni werd Jason Sendwe in Albertville door Baluba vermoord. In Léopoldville kwam die dag Moise Tshombe aan, die enkele uren later werd ontvangen door president Kasavubu en premier Adoula. Op 2 juli kreeg hij van de president opdracht een regering samen te stellen. Met uit-

zondering van het Lumumbistische Comité National de Libération namen alle belangrijke partijen deel aan de regering. Op 9 juli installeerde president Kasavubu de regering-Tshombe.

Na een korte rustpauze begonnen de rebellen op 10 juli een nieuw offensief in Noord-Katanga en Kivu.

Terwijl premier Tshombe in gezelschap van de inmiddels vrijgelaten Antoine Gizenga een goodwill-reis door zijn land maakte, bezetten de linksgezinde rebellen van Gaston Soumialot een steeds groter gebied van de Oostelijke Provincie. Op 5 augustus veroverden deze opstandelingen Stanleyville. Premier Tshombe beschuldigde de communistisch-Chinese ambassade in Boeroendi ervan steun te verlenen aan de beweging van Soumialot.

Mennen Williams, Amerikaans staatssecretaris voor Afrikaanse zaken, kwam op 11 augustus in Léopoldville aan om besprekingen met premier Tshombe te voeren over eventuele hulp. Intussen arriveerden vier militaire transportvliegtuigen in de hoofdstad, die ter beschikking zullen staan van de Amerikaanse ambassadeur. Deze vliegtuigen zullen ook worden gebruikt door het Congolese leger voor verkennings- en transportdoeleinden.

Rwanda

Volgens een in mei gepubliceerd rapport van de Hoge Commissaris voor Vluchtelingen zaken der VN, vertoeven er op dit ogenblik 150.000 Toetsi-vluchtelingen in het buitenland (Congo-Léo: 60.000; Boeroendi: 40.000; Oeganda: 36.000; Tanganjika: 14.000), terwijl naar schatting nog 100.000 Toetsi in Rwanda leven. Op 22 mei werd in Genève bekend gemaakt, dat de regering van Tanganjika bereid is 13.000 in Oeganda verblijvende Toetsi-vluchtelingen op te nemen in het dunbevolkte Tabora Region, alwaar zij tot landbouwers zullen worden omgevormd. Het Hoge Commissariaat voor Vluchtelingen zaken besloot op 26 mei de naar Congo en Boeroendi gevluchte Toetsi onder te brengen in twee streekontwikkelingsplannen. De eerste kosten van beide projecten werden op ruim f 5 mln geschat. Op 1 juni trok een groep mulelistische opstandelingen via Rwande's grondgebied naar Bukavu. Een aantal Toetsi sloot zich bij hen aan. De volgende dag verklaarde de minister van buitenlandse zaken, Lazare Mpakaniye, voor radio-Kigali, dat enkele inyenzi-leiders, die indertijd ook de Toetsi-invalen in Rwanda hadden georganiseerd, een belangrijke rol spelen in de mulelistische beweging. Op 6 juni gaf de regering opdracht de grens met Congo scherper te bewaken.

Boeroendi

In de derde week van mei bracht koning Mwambutsa IV een officieel bezoek aan de VS.

Op 26 mei, één dag na aankomst op zijn nieuwe post, vroeg Tung Chi Ping, lid van de culturele sectie van de communistisch-chinese vertegenwoordiging in Oesoemboera, politiek asiel op de Amerikaanse ambassade. Terwijl enkele dagen later de Chinese ambassadeur in een officieel communiqué protesteerde tegen 'de kidnapping van een lid van zijn personeel', vertrok Tung Chi Ping vrijwillig naar de VS.

Oost-Afrika

Op 11 mei kwamen parlementariërs uit Kenia en de Verenigde Republiek van Tanganjika en Zanzibar in Kampala met de resoluties van een conferentie, gehouden in Nairobi, over spoedige oprichting van de Oostafrikaanse Federatie. Premier Obote van Oeganda maande tot voorzichtigheid. Eerst, aldus deze spreker, moest er volledige overeenstemming bereikt worden over de vorm van de federatie, de plaats van de individuele regeringen ten opzichte van de federale regering, en de economische rol van ieder der deelnemende landen. De leden van het lagerhuis van Kenia riepen de regering op 18 juni op, haast te maken met de vorming van deze federatie. Dit ongeduld kwam ook tot uitdrukking op 22 juni tijdens de debatten over dit onderwerp in het parlement van de Verenigde Republiek van Tanganjika en Zanzibar. Op 26 juni werd dit onderwerp in de nationale vergadering van Oeganda besproken. De minister van het plan, Adoko Nekyon, merkte op, dat indien de federatie overhaast zou worden gevormd, dit binnen afzienbare tijd alleen maar tot moeilijkheden zou leiden. Er moet eerst, aldus deze minister, overeenstemming bereikt worden over de staatsrechtelijke vorm.

De Rockefeller Foundation schonk op 8 juni ruim f 4 mln aan de University of East Africa, bestemd voor het agrarische, veeartsenijkundige, Afrikanistische en politieke onderwijs. Op 10 juni schonk de Carnegie Corporation f 500.000 voor uitbreiding van de verschillende instituten van deze universiteit.

Oeganda

Op 11 mei werden twee officieren en een soldaat van de Uganda Rifles wegens hun aandeel in de januari-muiterij door de krijgsgaad in Entebbe tot 3 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Vier andere beklaagden werden vrijgesproken, een onderofficier zag zich veroordeeld tot 18 maanden gevangenisstraf.

Benedicto Kiwanuka werd op 15 mei tijdens het jaarlijkse partijcongres in Kampala unaniem herkozen tot voorzitter van de Democratic Party.

De Boegandase afdeling van de regeringspartij, het Uganda People's

Congress (UPC), dreigde op 6 augustus met uittrekking, indien voorzitter Milton Obote niet onmiddellijk ophield met zijn kritiek op de koning van Boeganda.

Kenia

Op 11 mei werd in Peking door de minister van binnenlandse zaken, Oginga Odinga, een verdrag ondertekend voor economische en technische samenwerking met de Chinese Volksrepubliek.

De regering ontkende op 13 mei met nadruk, dat er Britse troepen gebruikt worden in de strijd tegen Somali-infiltranten. De volgende dag verklaarde premier Kenyatta, dat hij opnieuw bereid was besprekingen te openen over de Somalische eis tot afscheiding van het Northeastern Frontier District.

Het nationale persagentschap maakte op 20 mei bekend, dat de Chinese Volksrepubliek Kenia een renteloze lening heeft aangeboden van ruim f 50 mln.

Premier Kenyatta deelde op 28 mei in het lager huis mee, dat de regering het noodzakelijk acht tot eind van dit jaar toezicht te blijven houden op de financiering van de regionale diensten. Hieraan voegde de premier toe, dat de regering het voornemen heeft in de nabije toekomst een voorstel in te dienen tot grondwetswijziging.

Op 29 mei waarschuwde Ronald Ngala, oppositie-leider en voorzitter van de Kenya African Democratic Union, de regering, dat zij een constitutionele crisis riskeerde door de Regionale Raden in hun bevoegdheden te beknotten.

Op 30 mei veroordeelde de krijgsraad van Nairobi 27 militairen tot gevangenisstraffen variërend van één tot zeven jaar wegens hun aandeel in de januari-muiterij.

Op 1 juni werd tijdens een officiële plechtigheid de Kenya Air Force opgericht.

Op 5 juni kwam keizer Haile Selassie van Ethiopië in Nairobi aan voor een zesdaags staatsbezoek. Op 9 juni deelde premier Kenyatta mee, dat Ethiopië en Kenia een defensie-verdrag hadden gesloten, waardoor o.a. Keniase troepen in Ethiopië een basis-opleiding konden ontvangen. De regeringen van beide landen veroordeelden 'alle volken, die bezeten worden door expansiezucht'.

James Gichuru, minister van financiën en het plan, maakte op 10 juni een zesjarenplan bekend, dat ruim f 3 miljard gaat kosten.

Premier Kenyatta deelde op 17 juni in het hogerhuis mee, dat de regering overweegt de grondwet te wijzigen om de vorming van een Oostafrikaanse Federatie te vereenvoudigen. Hij dacht hierbij aan de republikeinse, in plaats van de bestaande monarchale, staatsvorm.

Minister Oginga Odinga deed op 12 juni tijdens een massabijeenkomst een beroep op zijn landgenoten iedere vorm van kolonialisme, bedreven door in Kenia wonende blanken, onmiddellijk aan hem te melden.

Herman Oduor, secretaris-generaal van de Kenya Plantation and Agricultural Workers' Union, deelde op 24 juli in Nairobi mee, dat alle Europeanen met de Britse nationaliteit, die een farm in Kenia bezitten, het land zo spoedig mogelijk moeten verlaten. (De regering distancieerde zich van deze verklaring.)

Jomo Kenyatta merkte op een massabijeenkomst in Nairobi op 26 juli op, dat Kenia eigenlijk zo spoedig mogelijk het éénpartijstelsel moest aangaan.

Wegens bedreiging van de nationale veiligheid kregen vier Engelsen op 5 augustus het verzoek Kenia binnen 24 uur te verlaten.

Tanganjika en Zanzibar

13 mei: 350 van de in totaal 540 personen, die sedert de januari-opstand gevangen zaten, werden vrijgelaten.

15 mei: Oscar Kambona, minister van buitenlandse zaken, deelde secretaris-generaal U Thant schriftelijk mee, dat Tanganjika en Zanzibar één soevereine staat vormen en daarom een gemeenschappelijk lidmaatschap der VN wensen.

4 juni: ter vervanging van de een week tevoren uitgewezen Britse deskundigen arriveerden 13 Russische haven-specialisten op Zanzibar.

De regering van West-Duitsland verklaarde zich bereid haar hulpverlening ook tot Zanzibar uit te breiden, daar dit land nu samen met Tanganjika een unie vormt.

8 juni: de Chinese Volksrepubliek beloofde voor de ontwikkelingsprojecten op Zanzibar een renteloze lening op lange termijn van f 50 mln te verstrekken.

15 juni: een delegatie o.l.v. tweede vice-president Kawawa kwam voor een officieel bezoek in Peking aan.

18 juni: Tsjow En Lai en Rashidi Kawawa ondertekenden een verdrag, waardoor de unie van China een renteloze lening van ruim f 1.600 mln zal ontvangen.

2 juli: president Julius Nyerere maakte bekend, dat met ingang van 5 juli alle diplomatieke vertegenwoordigingen op Zanzibar de status van consulaat krijgen.

23 juli: het Internationale Rode Kruis wil onderhandelingen openen met de autoriteiten op Zanzibar over evacuatie van 1700 Arabieren naar Oman.

10 augustus: Paul Bomani, minister van financiën, verklaarde na terug-

komst uit Londen, dat de Britse regering een lening wil verstrekken van f 75 mln ten behoeve van het nieuwe vijfjarenplan van Tanganjika. Binnenkort zal voor hetzelfde doel een delegatie naar Rusland vertrekken.

ZUIDELIJK AFRIKA

Angola

In mei verklaarde premier Salazar in een interview, dat zijn regering ondanks de herhaalde oproepen van de Verenigde Naties niet van plan is Angola of een der andere overzeese provincies prijs te geven.

Op 26 mei deelde een woordvoerder van het 'Opperbevel van het Angolese Bevrijdingsleger' in Léopoldville mee, dat deze strijdkrachten het Portugese leger enkele gevoelige klappen hadden toegebracht. De dag daarop verklaarde een militaire woordvoerder in Loanda, dat Portugese eenheden 'terroristische bendes' in Mucondo-Zemba en Alto Dange hadden vernietigd.

De secretaris-generaal der VN, U Thant, wees op 6 juni de Portugese uitnodiging voor een bezoek aan Angola en Mozambique van de hand, daar hij hiervoor geen directe aanleiding zag.

Noord-Rhodesië

Over de komende onafhankelijkheid confereerde men van 5 tot 19 mei in Londen. Op 24 oktober wordt Noord-Rhodesië onafhankelijk en gaat dan Zambia (= het land van de Zambesi) heten. Met opzet is deze datum, de dag der VN, gekozen om aldus het aandeel van deze instelling bij de vrijmaking van koloniale landen te eren.

Overeenstemming werd bereikt over de richtlijnen voor een nieuwe grondwet. Zambia wordt dadelijk een republiek. Het voornaamste ambt zal dat van president zijn. Als overgangsmaatregel blijven de tien nu voor Europese leden gereserveerde parlementszetels gehandhaafd voor de huidige zittingsperiode, die in 1969 afloopt.

Op 18 mei werd, eveneens in Londen maar los van de onafhankelijkheidsconferentie, overeenstemming bereikt tussen de Britse en Noordrhodesische regeringen en de Litunga, de vorst van Barotseland, over de toekomstige positie van dit gebied in Zambia. De regering zal de tegenwoordige Litunga erkennen als de traditionele heerser, die in overeenstemming met zijn raad het plaatselijk bewind uitoefent. Alle verdragen en afzonderlijke overeenkomsten met de Britse regering vervallen op 24 oktober.

In het district Chinsali (N. Provincie) braken op 24 juli gevechten uit tussen leden van de Lumpa-kerk, andere Afrikanen en de politie. De aan-

hangers van de beweging barricadeerden zich in een zestiental versterkte dorpen of zij zwierven in groepen rond, die andere dorpen aanvielen. De onlusten breidden zich snel uit. Op 28 juli kondigde de gouverneur de noodtoestand af. Twee dagen later bestormden leger- en politieafdelingen het dorpje Sione (= Zion), het centrum van de beweging, waarbij enige tientallen Afrikanen omkwamen. Eind juli waren omstreeks 2000 man aan troepen ingezet en hadden de oproerlingen een dertigtal dorpen platgebrand. Op 3 augustus grepen Lumpa-aanhangers in de omgeving van het 400 km verder gelegen Lundazi (O. Provincie) naar hun speren, knotsen, pijl en boog en wierpen zij zich op hun medeburgers in Lundazi en omliggende dorpen, vermoedelijk om de val van Sione te wreken. Premier Kaunda stelde het genootschap voor een maand buiten de wet en verklaarde dat de leidster, Alice Lenshina, dood of levend gevangen moest worden genomen. Op 12 augustus meldde zij zich bij de autoriteiten en riep zij haar volgelingen op de gevechten te staken. Voor zover bekend waren er toen 500 doden gevallen en bijna 400 gewonden.

Zuid-Rhodesië

Op uitnodiging van de Britse regering kwam een delegatie van de VN-commissie voor kolonialisme naar Londen voor een gesprek over Zuid-rhodesische vraagstukken. Op 2 juni verklaarde de leider, de Malinees Sory Coulibaly, dat dit geen resultaat had opgeleverd en dat de delegatie de commissie zou adviseren het probleem, hoe de spanning tussen de rassen in Zuid-Rhodesië te verminderen, aan de Veiligheidsraad voor te leggen. De commissie deed zulks op 18 juni. De Britse regering was bij haar standpunt gebleven, dat dit een interne Zuidrhodesische aangelegenheid is.

Op 19 juni nam het congres van de Rhodesia National Party, de parlementaire oppositie, eenstemmig het besluit de regering bij eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring niet meer als wettig te beschouwen. Eerder had de Britse minister van betrekkingen met het Gemenebest medegedeeld een dergelijke verklaring niet te zullen erkennen. Voor de radio zei premier Smith op 25 juni, dat hier eerst de overtuigende steun van het electoraat voor nodig was.

Aan het Lagerhuis deelde premier Douglas-Home op 9 juni mede, dat voor de Gemenebestconferentie alleen onafhankelijke staten zouden worden uitgenodigd. Zijn Zuidrhodesische collega had hij uitgenodigd voor een gesprek in Londen, voor of na de conferentie. In het parlement in Salisbury zei premier Smith op 11 augustus, dat hij dit aanvaard had.

Op de Gemenebestconferentie (Londen, 8-15 juli) bleek Zuid-Rhodesië het voornaamste punt van bespreking. Uit de slotverklaring blijkt, dat de leden algemeen van opvatting zijn, 'dat de bevoegdheid en verantwoorde-

lijkheid haar nog overgebleven koloniën naar onafhankelijkheid te leiden bij Engeland moet blijven berusten'; dat zij ermee instemmen, 'dat de aanwezigheid van lichamen met een voldoende vertegenwoordigend karakter voorwaarde zou zijn tot de verlening van onafhankelijkheid aan Zuid-Rhodesië'; voorts, dat zij de Britse regering bijvallen in haar weigering een eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring te erkennen en dat zij dat zelf evenmin zullen doen; dat zij menen, dat een onafhankelijkheidsconferentie moet worden belegd, die de leiders van alle partijen vrijelijk moeten kunnen bijwonen en die zou moeten zoeken naar 'overeenstemming over de stadia, die Zuid-Rhodesië zo spoedig mogelijk naar onafhankelijkheid binnen het Gemenebest konden leiden op de grondslag van meerderheidsbewind'; tenslotte, dat zij allen ook de noodzaak inzien van vertrouwen bij de minderheid in Zuid-Rhodesië, dat haar belangen beschermd zullen worden.

Op de eerste gewone zitting van de vergadering van staatshoofden en regeringsleiders van de OAU (Kairo, 17-21 juli) werd met betrekking tot Zuid-Rhodesië plechtig beloofd bij eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring door een Europese minderheid dadelijk krachtige maatregelen te nemen. De staatshoofden verplichtten zich eventueel een nationalistische regering in ballingschap te erkennen. Men deed een beroep op de Britse regering dadelijk een grondwetsconferentie te beleggen met vertegenwoordigers van alle partijen om een nieuwe en democratische grondwet op te stellen, die meerderheidsbewind op grondslag van 'one man, one vote' zou waarborgen. De regeringen van Malawi en de Verenigde Republiek van Tanganjika en Zanzibar werden aangewezen om aan de nationalistische partijen hun goede diensten aan te bieden bij de vorming van een gezamenlijk front voor het spoedig bereiken van de gemeenschappelijk nagestreefde onafhankelijkheid.

Op 22 juni werd Ndabaningi Sithole, leider van de Zimbabwe African National Union, gearresteerd op beschuldiging misleidende en opruiende pamfletten te hebben verspreid. Op 26 juni verklaarde het hooggerechtshof in Bulawayo de aan Joshua Nkomo, leider van de People's Caretaker Council, opgelegde beperking van bewegingsvrijheid onwettig. Op 14 augustus werd het beroep van de regering in appèl afgewezen; zij had, met te buiten gaan van haar bevoegdheid, aan Nkomo en 85 anderen in hun verblijfsoord de economische arbeidsvrijheid ontzegd, die de Law and Order (Maintenance) Act voorschreef. De minister van justitie vaardigde dadelijk opnieuw een soortgelijke maatregel uit. Op 11 augustus had het parlement zijn bevoegdheid tot het opleggen van beperkte bewegingsvrijheid met twee jaar verlengd. In Loesaka zouden op 15 en 16 augustus opnieuw pogingen worden gedaan ZANU en PCC met elkaar te verzoenen.

Sir Roy Welenski deelde op 12 augustus mee, dat hij zich bij een tussen-tijdse verkiezing kandidaat zou stellen als voorzitter van een nieuwe partij,

de Rhodesia Party, bijgenaamd 'the party of national reconciliation'. De RNP zal de candidatuur steunen en zich in het parlement bij de nieuwe partij aansluiten. De beginselverklaring spreekt uit, dat het beleid gericht zal zijn op het verkrijgen van soevereine onafhankelijkheid binnen het Gemeenebest en het sterlinggebied door middel van onderhandelingen. Totdat aldus onafhankelijkheid kan worden verworven op voor Zuid-Rhodesië aanvaardbare grondslag, zal men de tegenwoordige grondwet handhaven en zich in het bijzonder toeleggen op economisch herstel en terug leiden van de emigratiestroom. Overwogen wordt door enige wijzigingen de voornamelijk voor Afrikanen bestemde kiezerslijst (lijst B) ook voor ouderen onder hen open te stellen. Waar het publiek algemeen toegang heeft, zal geen rasdiscriminatie heersen. De Land Apportionment Act zal geleidelijk worden afgeschaft.

Njasaland/Malawi

Njasaland, Brits protectoraat sinds 1891, werd op 6 juli onafhankelijk als het koninkrijk Malawi (naam van een oud Bantoerijk). Onder de nieuwe grondwet zullen in het tot 53 zetels uitgebreide parlement 3 zetels voor de Europese minderheid gereserveerd blijven. De in mei te houden algemene verkiezingen werden afgelast, omdat tegenover de 50 kandidaten van de Malawi Congress Party geen tegencandidaten stonden.

Eind april had premier Hastings Banda het toekomstige buitenlandse beleid van de partij omschreven als 'discretional alignment and neutralism'. Op de conferentie van Kairo verklaarde hij nadrukkelijk, dat verbreken van alle betrekkingen met Portugal voor zijn land economische wurging zou betekenen en dat hij zich dus op dit punt alle vrijheid voorbehield. Een politiek van goede nabuurschap met Mozambique werd op 9 augustus ingeluid met het openen van een luchtlijn tussen Blantyre en Beira.

Mozambique

Volgens de op 15 mei ingediende defensiebegroting zullen de in deze provincie gestationeerde land-, zee- en luchtmachtkrachten voor 1965 de beschikking krijgen over ruim f 65 mln. Hiervan is 75 % bestemd voor het leger.

Op 25 mei volgde luchtmaarschalk José Augusto da Costa Almeida, opperbevelhebber der provinciale luchtmachtkrachten, admiraal Sarmento Rodrigues op als gouverneur-generaal.

Beetsjoeanaland

In juni maakte de Britse regering bekend, dat zij akkoord ging met de grondwetsvoorstellen, volgens welke Beetsjoeanaland interne autonomie wordt verleend, als stap in de richting naar volledige onafhankelijkheid.

De nieuwe grondwet voorziet in een wetgevende raad van 39 leden, waarvan er 22 bij algemeen kiesrecht zullen worden gekozen, en in een kamer van stamhoofden. De uitvoerende raad zal worden omgezet in een minister-raad. In maart 1965 zullen algemene verkiezingen worden gehouden.

De regering van Beetsjoeanaland weigert hulp aan vluchtelingen uit Zuid-Afrika, omdat er geen garantie bestaat, dat de vluchtelingen door enig ander land zullen worden opgenomen.

Swaziland

Eind juni vonden voor de eerste maal in Swaziland verkiezingen voor een wetgevende raad plaats. Van de 24 zetels, die hierbij in het geding waren (de raad telt 24 gekozen leden, een 'speaker' en 4 ex officio-leden) waren 8 bestemd voor Swazi, die op traditionele wijze zouden worden gekozen, 8 voor Swazi op de nationale kieslijst en 8 voor Europeanen, waarvan 4 op de nationale en 4 op de Europese kieslijst.

Het opperstamhoofd (Paramount Chief) Sobhuza II, die zich aanvankelijk had verzet tegen de verkiezingen, besloot in mei een eigen partij, de Imbokodvo, op te richten. Deze partij werkt nauw samen met de Europese United Swaziland Association, die onder leiding staat van Karl Todd, een Johannesburgse advocaat en aanhanger van Verwoerd. Beide partijen wonnen alle zetels. De vier verliezende nationale Swazi-partijen hebben zich na de verkiezingen in een gezamenlijk front verenigd. Zij vrezen dat Sobhuza de Engelse regering om onafhankelijkheid voor zijn land zal vragen om zich daarna nauw met Zuid-Afrika te verbinden.

Op 19 juli werd de samenstelling van de uitvoerende raad bekend gemaakt. De raad bestaat uit 8 leden, waarvan 3 ex officio.

31 juli werd William Briggs, ex officio-lid van de uitvoerende raad en belast met de portefeuille van ontwikkeling en financiën, vermoord.

Basoetoland

Op 15 mei werd in Londen overeenstemming bereikt tussen de Engelse regering en een Basoetolandse delegatie van stamhoofden en politici over de invoering van een nieuwe grondwet. Het opperstamhoofd (Paramount Chief) Motlotlehi Moshoeshoe II zal het constitutionele staatshoofd worden. Het parlement zal bestaan uit een huis van afgevaardigden, bezet door volksvertegenwoordigers en een senaat, voorzamenlijk bezet door stamhoofden. Niet eerder dan een jaar na de verkiezingen, die men nog in 1964 hoopt te houden, zal Basoetoland onafhankelijk kunnen worden. Moshoeshoe maakte bekend dat zijn land voortaan Lesotho zal heten.

De vermoedelijke toekomstige premier, Ntsu Mokhehle, leider van de grootste partij, de Basutoland Congress Party, verklaarde: 'Ik heb besloten, dat wij in volledige harmonie met het Zuidafrikaanse volk zullen leven'.

Zuid-Afrika

PROCESSEN EN RESTRICTIEVE MAATREGELEN. In mei werd Luthuli, nobelprijswinnaar en voormalig leider van het verboden African National Congress, wederom voor een periode van vijf jaar verbannen.

11 juni werden acht (waaronder Mandela en Sisulu) van de negen personen, die terecht stonden op beschuldiging van sabotage tot levenslang veroordeeld. De schuldigen behoorden tot een sabotage-organisatie, de Umkonto we Sizwe (speer van de natie).

Op 30 juni verlengde de minister van justitie de negentig dagen-wet met een jaar. Deze wet maakt het mogelijk, dat personen, zonder vorm van proces, voor achtereenvolgende perioden van negentig dagen kunnen worden gedetineerd.

In juni en juli heeft de politie een groot aantal arrestaties, vooral onder de leden van de enige legale meerrassenpartij, de Liberale Partij, verricht.

In mei bracht de commissie van onderzoek naar de pers verslag uit aan de regering. Zij stelde de oprichting van een persraad voor, waarin vertegenwoordigers van de pers, publiek, regering en oppositie zitting hebben en waarbij alle journalisten moeten worden geregistreerd.

Begin juni deelde premier Verwoerd in het parlement mede, dat hij een rechter opdracht had gegeven een vertrouwelijk onderzoek in te stellen naar activiteiten van geheime organisaties, zoals de Broederbond en de Vrijmetselaars. De oppositieleider, De Villiers Graaff, had gevraagd om een openbaar onderzoek naar de activiteiten van de Broederbond.

ZUID-AFRIKA EN DE INTERNATIONALE ORGANISATIES. De veiligheidsraad van de Verenigde Naties nam op 9 juni een door Marokko en Ivoorkust ingediende resolutie aan, waarin de Zuidafrikaanse regering werd verzocht amnestie te verlenen aan allen, die op grond van hun verzet tegen de apartheidspolitiek waren gestraft en geen doodstraffen op te leggen aan hen, die terechtstaan. Op 18 juni aanvaardde de raad een Noors voorstel om een commissie in te stellen, die een praktische en technische studie moet maken over mogelijkheden, toepasbaarheid en gevolgen van maatregelen, die de Zuidafrikaanse regering ertoe kunnen bewegen de apartheidspolitiek op te geven.

Op de midden juli te Wenen gehouden conferentie van de Wereld-Postunie is de poging van de Afro-Aziatische landen Zuid-Afrika te weren, mislukt.

Zuid-Afrika heeft besloten niet deel te nemen aan de Olympische Spelen in Tokio. Het Internationale Olympische Comité had als voorwaarde voor deze deelneming geëist, dat het Zuidafrikaanse Olympische Comité in het openbaar rassenscheiding in de sport zou afkeuren.

ZUIDWEST-AFRIKA. In mei werd in Noord-Rhodesië een partij opgericht voor de Caprivi-Strook. Het doel van de partij, de Caprivi African National Union, is het verwerven van onafhankelijkheid van de Strook. Oprichter en voorzitter van de partij is B. K. Simbwae.

ASPECTEN

DE TOPCONFERENTIE

Van het enthousiasme, dat de in mei 1963 te Addis Abeba gehouden oprichtingsvergadering van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAU/OUA) bij de deelnemers en de Afrikaanse volken wekte, was op deze tweede 'Top' niet zoveel meer te merken. Vijf staatshoofden (van Ivoorkust, Boven-Volta, Centraalafrikaanse Republiek, Gaboen en Libië) volstonden met het zenden van een vertegenwoordiger. De gang van zaken rond de uitsluiting van Congo-Léopoldville van de conferentietafel — in feite kwam het verzoek van de ministersvergadering aan Kasavubu zich niet te doen vergezellen van premier Tshombe hierop neer — drukte aanvankelijk de stemming. President Tsiranana van Madagascar, die in deze de gevoelens van vele zijner ambtgenoten vertolkte, zag in dit verzoek een inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van Congo en vond dat met deze uitsluiting een gevaarlijk precedent was geschapen.

De grote problemen, waarmede de OAU zich voortdurend bezighoudt, zijn: de kwestie van de grenzen; steun aan onafhankelijkheidsbewegingen en maatregelen tegen Portugal en Zuid-Afrika.

Alle conferentiedeelnemers, met uitzondering van de Marokkaanse en Somalische, bevestigden nogmaals het reeds in het handvest der Organisatie vastgelegde beginsel van handhaving der huidige grenzen. In haar korte bestaan heeft de OAU met verschillende kleine en met twee omvangrijke grensconflicten te maken gekregen. Het eerste, tussen Algerije en Marokko, schijnt een oplossing nabij te zijn. De OAU heeft, doordat beide landen haar bemiddeling hebben aanvaard, een belangrijk succes geboekt. Bij het tweede grote grensconflict, tussen Somalië en Ethiopië is zij er niet in geslaagd de partijen aan haar arbitrage te onderwerpen, hoewel zij waarschijnlijk wel een matigende invloed op dit conflict heeft uitgeoefend en nog uitoefent.

Aangaande de steun aan bevrijdingsbewegingen van de afhankelijke Afrikaanse landen, kan gevoegelijk van een crisis worden gesproken. President Nkrumah verweet de commissie, belast met het geven van deze steun, geldverspilling en gebrekkige hulpverlening. De moeilijkheden, waarmede de commissie kampt zijn echter bijzonder groot. In geen der afhankelijke landen bestaat een gezamenlijke front van bevrijdingsbewegingen. De OAU is alleen in het geval Angola overgegaan tot de erkenning van een beweging, die in Léopoldville een voorlopige regering vormde, maar in wier boezem thans onenigheid heerst. Er bestaat ook nog een niet door de OAU gesteunde Angolese bevrijdingsbeweging, die in

kracht schijnt toe te nemen en die kan rekenen op de sympathie van verschillende Afrikaanse staten. De opstand in Angola zelf is neergeslagen. Portugees-Guinee is het enige land, waar opstandelingen een aanzienlijk gebied bezetten, maar de OAU heeft tot nog toe geen van de twee rivaliserende bevrijdingsbewegingen, mede als gevolg van de Guinees-Senegalese controversie hierover, erkend. De commissie heeft nu uitdrukkelijk opdracht gekregen om in elk van de afhankelijke landen te werken aan de vorming van een gemeenschappelijk front van bevrijdingsbewegingen.

De vergadering besloot de economische boycot van Zuid-Afrika te verscherpen. Dat tegen Portugal geen nieuwe maatregelen worden beraamd, is vermoedelijk te danken aan het verzet van Noord-Rhodesië en Malawi hiertegen. Voor beide landen, maar speciaal voor Malawi zijn goede betrekkingen met de Portugese autoriteiten van Mozambique uit economische overwegingen van groot belang. Tot nog toe heeft de boycot Portugal en Zuid-Afrika weinig schade berokkend. Vele Afrikaanse staten gaan in beginsel akkoord met de voorgestelde sancties, maar weigeren deze uit te voeren als zij er zelf onder lijden. De Senegalese regering en de president van Congo-Brazzaville verklaarden openlijk dat zij de handelsbetrekkingen met Zuid-Afrika niet zullen verbreken zolang voor dit land geen andere gelijkwaardige handelspartner is gevonden.

Verschillende staatshoofden hebben van de conferentie gebruik gemaakt elkaar buiten de officiële zittingen om te benaderen. De drie Maghrebijnse staatshoofden pleegden overleg met elkaar, waarschijnlijk ter voorbereiding van de komende Maghrebijnse topconferentie. President Massemba-Debat van Congo-Brazzaville verzoende zich met zijn Guineese ambtgenoot, die hem de onttroning van Youlou, de vroegere president van Congo, kwalijk had genomen. Het meest opmerkelijke was dat de aanwezigheid van het Mauretaanse staatshoofd voor de koning van Marokko geen aanleiding vormde, zoals vorig jaar het geval was, de conferentie te mijden. Ongetwijfeld is dit een teken dat de Marokkaanse politiek ten aanzien van Mauretanië, op welks grondgebied Marokko tot voor kort aanspraak maakte, wijzigingen ondergaat.

In tegenstelling tot de oprichtingsvergadering van de OAU, waar de staatshoofden om begrijpelijke redenen hun onderlinge geschillen zo min mogelijk aanroerden, heeft het op deze conferentie niet ontbroken aan wederzijdse, al of niet verhulde kritiek en aan persoonlijke botsingen.

In zijn openingsrede verzocht de Egyptische president de niet-Arabisch-Afrikaanse staten — die over het algemeen goede betrekkingen onderhouden met Israël — in het Arabisch-Israëliësch geschil tenminste een neutrale houding in te nemen. Alleen Ghana en Guinee reageerden positief op dit verzoek.

In zijn kritiek op de in Dar es Salaam zetelende bevrijdingscommissie

suggereerde Nkrumah een neo-kolonialistische gezindheid bij de Tanganjikaanse president Nyerere. Met deze aantijging zinspeelde Nkrumah vermoedelijk op de Engelse hulp die Nyerere had ingeroepen tijdens de muitery van het Tanganjikaanse leger. Nyerere verweet Nkrumah, onder andere, diens irreële plan op korte termijn een panafrikaanse regering te vormen, dat volgens hem de totstandkoming van een werkelijke Afrikaanse eenheid juist in de weg stond.

Bij de verkiezing van de algemeen secretaris van de Organisatie kwam de controverse tussen Senegal en Ivoorkust weer eens te voorschijn. Ivoorkust en haar Entente-genoten Boven-Volta en Niger steunden onverwachts de kandidatuur van de Guineeer Diallo Telli, waardoor de kandidaat van Senegal voor deze post, de Dahomeyer Zinzou, kansloos was.

De tweede topconferentie heeft diegenen die hadden gehoopt op een in de nabije toekomst te verwezenlijken Afrikaanse eenheid, teleurgesteld. Meer dan voorheen werd duidelijk dat, zo deze eenheid ooit tot stand komt, dit een zaak van zeer lange adem is. Dit doet echter niets af aan het feit, dat de Organisatie haar bestaansrecht heeft bewezen al was het alleen maar door haar bemiddeling in of matigende invloed op een aantal grensconflicten en door de gelegenheid die de topconferenties de staatshoofden bieden om met elkaar contact op te nemen.

v. d. M.

EEN NIEUW BEWIND IN SOMALIË

Op 30 maart werden in Somalië algemene verkiezingen gehouden. Voor de 122 parlamentszetels hadden zich 973 personen, afkomstig uit 21 partijen, kandidaat gesteld. De uitslag was als volgt:

Somali Youth League (SYL):	69 zetels
Somali National Congress (SNC):	22 „
Somali Democratic Unions (SDU):	15 „
Independent Constitutional Somali Party (ICSP):	9 „
Diverse kleine partijen:	7 „

122 zetels

Op 7 juni droeg president Osman aan Abdirizaq Haji Hussein, minister van openbare werken en transport in de regering-Sharmarke, op een kabinet samen te stellen. Een week later was Hussein hiermee gereed. In het kabinet van dertien man, dat uitsluitend uit SYL-leden bestond, hadden slechts drie voormalige ministers zitting genomen.

Even voor de presentatie van het nieuwe kabinet, maakte het hoofdbestuur van de SYL bekend, dat zij een eventueel door Hussein te leiden regering volledig zou ondersteunen. Waarnemers trokken uit deze verklaring de conclusie, dat het groeiende verzet onder de SYL-leden tegen de buitenlandse politiek van Sharmarke had gezegevierd. Doch toen enkele dagen later president Osman de regering van premier Hussein installeerde, onderstreepte de nieuwe eerste minister alleen het neutraliteitsprincipe van zijn land en gaf verder geen nieuwe koers voor de buitenlandse politiek aan.

EEN NIEUWE KANS VOOR DE V.S. ?

Sedert de onafhankelijkheid in 1960 gleed Somalië steeds meer af naar het communisme. De grondoorzaak hiervoor lag in het grensgeschil tussen Ethiopië en Somalië. Het Westen, in het bijzonder de VS en Engeland, veroordeelde de Somalische aanspraken op Oost-Ethiopië als ongezone expansiedrift. Toen Somalië dan ook bij de VS aanklopte voor economische en militaire hulp, werd dit bruusk van de hand gewezen. Een half jaar later ondertekenden de VS en Ethiopië een militair verdrag, waarbij Amerika beloofde moderne wapens aan het keizerrijk te zullen leveren.

De Sowjet-Unie maakte onmiddellijk gebruik van de situatie en bood Somalië allerlei hulp aan. Een jaar later volgde China dit voorbeeld. Talloze projecten werden ontworpen en Somalië voer er wel bij.

De VS en Engeland zagen hun positie steeds moeilijker worden. Enkele malen oefende premier Sharmarke openlijk kritiek uit op het Westen, waarbij hij niet naliet de Amerikaanse buitenlandse politiek te hekelen. Tenslotte kwam het in de zomer van het vorige jaar zelfs tot een diplomatieke breuk met Engeland.

Sedert begin van dit jaar, toen een grensoorlog met Ethiopië dreigde uit te breken, groeide onder de SYL-leden de kritiek op de anti-westerse houding van premier Sharmarke. Men verweet hem niet zo zeer zijn pro-Russische en -Chinese politiek, als wel zijn uitgesproken antipathie voor Amerika. Geleidelijk aan werd het verzet tegen Sharmarke groter. President Osman, zelf SYL-bestuurslid, achtte na de verkiezingen de tijd gekomen een andere koers te varen en de meer gematigde Hussein uit te nodigen een regering samen te stellen. De 42-jarige premier zou positiever tegenover de VS staan. Als dit juist is, dan krijgt Amerika hierdoor opnieuw de kans behulpzaam te zijn bij de opbouw van Somalië. Dat dit het aanzien van Amerika in de Hoorn van Afrika zal verhogen, ligt voor de hand.

v. D.

HET GHANESE ZEVENJARENPLAN

De regering maakte half mei een nieuw zevenjarenplan bekend, waarmee zij hoopt tegen het eind van 1970 het nationaal inkomen, dat nu omstreeks f 1,5 miljard bedraagt, met ruim 40 % te hebben kunnen verhogen.

De kosten van dit ambitieuze plan, waarvan de uitvoering onder rechtstreeks toezicht van president Nkrumah zal staan, wordt op rond f 10 miljard geraamd. Hiervan zal de regering 50 % voor haar rekening nemen, terwijl de rest uit buitenlandse fondsen moet komen. Om buitenlandse investeerders aan te trekken, garandeert de regering de eerste 10 jaar vrijdom van belasting. De Capital Investments Act van 1963 zal bovendien het investeringsrisico tot het minimum beperken.

Binnen het kader van het nieuwe zevenjarenplan zal het grootste deel van de overheidsinvesteringen besteed worden aan de industriële ontwikkeling, de modernisering van de landbouw, de uitbreiding van het onderwijs en de verhoging van de volksgezondheid. De regering heeft hiervoor f 3 miljard, d.w.z. 30 % van de totale begroting, uitgetrokken.

In de afgelopen jaren heeft de regering door middel van ruime credieten, subsidies, hoge invoerrechten op bepaalde goederen en lage belastingen voor eigen producten de industriële ontwikkeling sterk bevorderd. Hierdoor konden in enkele jaren tijds textiel- en metaalbewerkende industrieën uit de grond worden gestampt.

Binnen het kader van het nieuwe plan zal de textielindustrie worden uitgebreid, terwijl bovendien leerfabrieken en suikerraffinaderijen zullen worden opgericht. De delfstoffen, die tot nu toe direct werden verscheept, zullen ter plaatse verwerkt worden.

De cacao-export vertegenwoordigt 60 % van de totale uitvoerwaarde. Het zevenjarenplan voorziet in maatregelen om deze cultuur te moderniseren. Ook wordt er gedacht aan nieuwe cultures om hierdoor in de toekomst minder afhankelijk te zijn van de cacao.

Het zevenjarenplan legt vooral de nadruk op de industriële ontwikkeling. Doch deze is voor een groot deel afhankelijk van de beschikbare geschoolde werkkrachten. De regering heeft berekend, dat er in 1970 behoefte bestaat aan ruim 1 miljoen geschoolde werknemers. Om aan deze eis te kunnen voldoen zullen er in de komende vier jaar 40.000 leerkrachten moeten worden opgeleid. De bouw van kweekscholen zal daarom voorrang krijgen, terwijl het aantal beurzen voor kwekelingen aanzienlijk wordt uitgebreid.

v. D.

DE ALGEMENE STAKING IN NIGERIË

Begin 1963 richtten de gezamenlijke vakbonden het Nigerian Joint Action Committee (NJAC) op met als doel binnen afzienbare tijd de algemene levensstandaard te verhogen. De kosten voor levensonderhoud waren de laatste jaren namelijk zo zeer gestegen, dat de gemiddelde stedeling niet meer van zijn inkomen kon rondkomen.

Enkele weken voor Nigerië in oktober 1963 een republiek zou worden, deed het NJAC-bestuur aan de regering het voorstel het minimum maandinkomen op £ 20.— te stellen. De regering wees dit resoluut van de hand. Als gevolg van deze afwijzing brak een algemene staking uit. Drie dagen later hervatten de stakers weer hun arbeid, nadat de regering een enquête-commissie, die onder leiding stond van Chief Adeyinka Morgan, had benoemd.

In april van dit jaar diende de Morgan-Commissie haar rapport in. Toen de regering weigerde de daarin opgenomen voorstellen bekend te maken, kondigde het NJAC-bestuur eind mei een algemene staking af. Drie dagen later gaf de regering het rapport vrij voor publicatie, terwijl zij tegelijkertijd verklaarde niet te kunnen ingaan op de Morgan-voorstellen.

DIVERSE VOORSTELLEN

Alhoewel de Morgan-Commissie het minimale maandinkomen voor de grote steden op £ 16.16s.— en voor het platteland op £ 11.— becijferde, adviseerde zij de regering desondanks dit op respectievelijk £ 12.— en £ 6.10s.— te stellen. Doch zelfs dit voorstel bleek onaanvaardbaar te zijn; de regering stelde het inkomen voor de grote steden op £ 9.2s.— en voor het platteland op £ 4.15s.4d.

Bijna 80 % van de Nigeriaanse bevolking leeft van de opbrengst van eigen landarbeid. Voor deze groep, die geld slechts nodig heeft voor belastingen en de aankoop van de allernoodzakelijkste gebruiksgoederen, heeft de loon-discussie maar een geringe betekenis. Dit geldt echter niet voor de stedelingen, die 20 % van de totale bevolking uitmaken. Zij zijn immers grotendeels aangewezen op de looninkomsten.

Volgens een NJAC-enquête besteedt de gemiddelde stedeling maandelijks £ 6.10s.— aan voedsel, £ 4.— aan behuizing, £ 1.10s.— aan kleding, £ 1.10s.— aan vervoer en £ 1.10s.— aan diversen, zodat hij £ 15 per maand nodig heeft. De regering bleef hier met £ 5.— onder. Bovendien heeft de Morgan-Commissie aangetoond, dat de gemiddelde toename van de kosten voor levensonderhoud 5 % per jaar bedraagt.

Op de dertiende stakingsdag gaf de regering tenslotte aan de eisen van het NJAC toe: 1) de stakers worden niet gestraft; 2) eventuele ontslagen

worden ongedaan gemaakt; 3) de stakers krijgen alsnog hun loon over dertien dagen uitbetaald; en 4) een commissie, samengesteld uit regerings-vertegenwoordigers, werknemers uit de vrije sector en representanten van het NJAC, zal op basis van de voorstellen van de Morgan-Commissie zoeken naar een compromis.

De federale regering heeft in de maand juni veel aan prestige ingeboet. Tijdens de komende loononderhandelingen kan zij dit weer terugwinnen. Grijpt zij deze kans niet, dan zal dit mogelijk zijn gevolgen hebben bij de aanstaande federale verkiezingen in oktober.

v. D.

RONDOMEEN OOSTAFRIKAANSE FEDERATIE

VOORGESCHIEDENIS

Na de Britse bezetting van Tanganjika tijdens de eerste wereldoorlog gingen de gedachten al spoedig uit naar een dominion, dat behalve Tanganjika ook Oeganda, Kenia, Zanzibar en Noord-Rhodesië zou omvatten. De mandaatsstatus van Tanganjika bleek de voornaamste belemmering, zodat men niet verder kwam dan regelmatig overleg tussen de gouverneurs van Oeganda, Kenia en Tanganjika en enkele buitengewone conferenties, waar ook de gouverneur van Noord-Rhodesië en de resident van Zanzibar aan deelnamen. Nauwere samenwerking tussen technische diensten tijdens de tweede wereldoorlog leidde tot oprichting van de zgn. High Commission, die in 1948 voor het eerst bijeen kwam en bestond uit de drie gouverneurs van Oeganda, Kenia en Tanganjika. Daarnaast werd een East African Central Assembly ingesteld met enige wetgevende bevoegdheden (over havens, spoorwegen, douanetarieven en wetenschappelijk werk t.b.v. land- en bosbouw, visserij, volksgezondheid en bestrijding van de slaapvlieg en sprinkhanen). De leden hiervan hadden ambtshalve zitting of zij werden benoemd. Uit deze opzet ontstond in 1961 de East African Common Services Organization (EACSO), wier Central Legislative Assembly op 19 mei 1964 in Nairobi haar tweede begrotingsvergadering hield. Deze wetgevende vergadering bestaat vandaag uit twaalf ministers (vier uit elke staat) plus zevenentwintig door de parlementen afgevaardigde leden. De East African Common Services Authority, bestaande uit de voornaamste ministers van de drie staten, verzorgt het uitvoerende beleid.

ECONOMISCHE RIVALITEIT

Niet alleen de impulsen tot nadere aaneensluiting, ook de weerstanden ertegen komen goeddeels uit economische factoren voort. Wel verklaarde Kenia's premier namens de Authority in genoemde begrotingsvergadering,

dat het de uitgesproken bedoeling der drie regeringen was reeds bestaande economische banden in de vorm van een gemeenschappelijke markt verder te verstevigen en wees hij erop, dat de EACSO 'provides a basic framework on which the structure of closer political cooperation could be built'.¹ De interterritoriale handel vormt echter nog een lelijk struikelblok.

De totale uitvoerwaarden van de drie landen liggen niet ver uiteen en omvatten voor Oeganda ongeveer £ 42 mln (vnl. koffie, katoen, koper), voor Kenia £ 44 mln (vnl. koffie, thee, sisal, katoen, maar ook industriële producten) en voor Tanganjika £ 45 mln (sisal, koffie, katoen en ook diamant). Agrarisch staat Kenia er slechter voor dan beide andere staten doordat slechts een derde van zijn landoppervlak geschikt is voor de teelt van uitvoergewassen, commercieel en industrieel is het echter verder ontwikkeld. Het fabriceert textiel, schoeisel, tabaksartikelen, pharmaceutica, motorbatterijen, melkpoederproducten en suiker.

Men schat nu, dat 25 % hiervan wordt afgezet in Tanganjika en Oeganda. Uit de cijfers over 1962 blijkt, dat Kenia ruim vijfmaal zoveel naar Tanganjika uitvoert als het er uit betreft. De uitvoer uit Kenia omvat veel industriële, die uit Tanganjika overwegend agrarische producten. Voorts levert Oeganda eveneens meer aan Tanganjika dan omgekeerd, en minder aan Kenia dan het uit dit land invoert.

Voor Kenia — dat industriële investeringen krachtig wil bevorderen, al wacht het buitenlandse kapitaal voorlopig af — is een Oostafrikaanse gemeenschappelijke markt dus van het grootste belang, evenals een staatsrechtelijke consolidatie in de vorm van een federatie; voorts, indien mogelijk, uitbreiding van deze markt tot Malawi en Noord-Rhodesië. Even begrijpelijk wees president Nyerere op 12 mei 1964, bij de indiening van een ambitieus vijfjarenplan in het parlement, met nadruk op deze Keniase produktie voor de Tanganjikaanse markt. Hij had het nodig geacht deze moeilijkheid aan de partners in de gemeenschappelijke markt voor te leggen om met hen naar een oplossing te zoeken.

HET BERAAD OVER FEDERATIE

Een begin juni 1963 te Nairobi gehouden conferentie van president Nyerere en de premiers Obote en Kenyatta poneerde vorming van een Oostafrikaanse federatie als wenselijk. Zanzibar werd uitgenodigd zich bij het voorbereidend werk aan te sluiten. De Somalische minister van buitenlandse zaken, Abdullah Issa, was als waarnemer aanwezig. Men stelde een werkgroep van zes man in, die het kader voor een federale grondwet zou moeten opstellen. Hier bleef het voorlopig bij.

Met premier Kenyatta als voorzitter kwamen de regeringen der drie

¹ *Commonwealth Survey* X 12 (9 juni 1964), 607.

landen en nu ook Zanzibar op 10 en 11 april 1964 opnieuw in Nairobi bijeen. Deze conferentie schijnt de concrete besluiten te hebben ingeleid, die de federatie-gedachte uit het slop haalden. Men sprak over de gemeenschappelijke markt, industriële ontwikkeling en politieke samenwerking. President Nyerere had eerder de noodzaak van maatregelen ter verbetering van de interterritoriaal ongunstige Tanganjikaanse handelsbalans onderstreept en zelfs gesproken over een eigen munt. Nu verzekerde hij echter zijn land niet uit de gemeenschappelijke markt terug te willen trekken.

Men droeg een ministeriële noodcommissie op enkele vraagstukken van de interterritoriale handel te onderzoeken. Haar verslag en aanbevelingen werden op 15 mei 1964 in Nairobi door de premiers van Oeganda en Tanganjika en de president van de nu Verenigde Republiek van Tanganjika en Zanzibar besproken en eenstemmig aanvaard, ten vervolge — aldus de slotverklaring — op het overeengekomen beleid (handhaving en versteviging van de gemeenschappelijke markt, voortzetting met name van de EACSO en het gemeenschappelijke muntstelsel). Aanbevolen werd tijdelijk quota in te stellen voor bepaalde goederen in de interterritoriale handel en dadelijk over te gaan tot een landelijke toewijzing van nieuwe industrieën om een gelijkmatige industriële spreiding te bevorderen.¹

Wat het staatsrechtelijk terrein betreft, de (nu) twee werkgroepen had men verzocht voort te gaan. Ook hier liggen blijkbaar nogal wat hindernissen.

Oeganda voelt het minst voor prijs geven van souvereiniteit. Het staat op een eigen buitenlands beleid, met behoud van een zetel in de VN. Het verkiest een losse vorm van federatie, vooral gericht op versterking van gemeenschappelijke diensten en minder op staatsrechtelijke eenheid. Het wil dan ook geen Oostafrikaans staatsburgerschap, naar verluidt uit vrees voor een invasie van werkzoekenden uit Tanganjika en Kenia. Hoewel deze landen bereid zijn de afzonderlijke arbeidsmarkten te beschermen, staat Kenia op een federaal burgerschap. Regeling van de vakorganisatie willen Kenia en Oeganda, in tegenstelling weer tot Tanganjika, aan de staten voorbehouden.

Ongeduldig geworden, kwamen negentien parlementsleden van de achterbanken in Nairobi en Dar es Salaam van 7 tot 9 mei in de Keniase hoofdstad bijeen en drongen aan op spoedige ondertekening en ratificatie van het besluit tot federatie, liefst nog in juni. Desnoods moesten Kenia en Tanganjika eerder federeren. Premier Obote bleef terughoudend. In Oeganda verhief zich zelfs een (niet-officiële) stem, die andere federatiemogelijkheden opperde. Als complementaire landen zouden Kenia en

¹ Vervaardiging (en assemblage) van voertuigen, radio-apparatuur en buizen voor Tanganjika/Zanzibar; rijwielen en kunstmest voor Oeganda; lampen, neonbuizen en pharmaceutica voor Kenia.

Oeganda moeten federeren en om dezelfde reden Tanganjika en Noord-Rhodesië.

Kenia heeft nog een eigen politiek probleem. Het zou de thans geldende monarchale grondwet, die aanmerkelijke regionale zeggenschap toekent, willen wijzigen alvorens toe te treden tot een republikeinse federatie. Hierbij speelt de opvatting van Kenyatta mee, dat het land onvermijdelijk naar het één-partijstelsel toe gaat, te belichamen in de KANU. Met de monarchie zullen dan de KADU en de moeizaam bevochten gewestelijke rechten in het niet verdwijnen.

Al met al, de federatie is er nog niet.

S.

DE ZWARTE HEMEL

Op een septemberdag in 1953 verliet de drieëndertigjarige Regina, vrouw van Petros Mulenga, die werkzaam was op de nabije zendingspost van de United Church of Central Africa in Lubwa, haar dorpje Kasomo in het district Chinsali van de Noordelijke Provincie van Noord-Rhodesië. Zij ging uit om paddestoelen te zoeken, bleef twee dagen weg en kwam thuis met het verhaal, dat zij vier maal gestorven was, ten hemel gevaren en weer teruggezonden, want God (of een andere verschijning) had gezegd, dat haar op aarde nog een taak wachtte. Aan een rivieroever had hij haar onderwezen in geloof — uit de bijbel of een ander 'levensboek' —, ritueel en gezang. Van haar ervaring moest zij getuigen, de nieuwe liederen moest zij zingen. Ook zou zij deze belevenis op de zendingspost in Lubwa vertellen en men had daar een boodschap voor haar.

De zendelingen, bij wie zij al eens gecatechiseerd had, twijfelden niet of het betrof hier een authentieke religieuze ervaring. Zij kreeg opnieuw godsdienstondericht, ontving bij haar doop de naam Alice en werd als lidmaat van de kerk bevestigd. Maar vele Afrikanen konden dit alles niet als een gebeuren binnen een protestantse kerk aanvaarden. Was het christendom inderdaad een blank voorrecht, duidden de visioenen van een Bemba-vrouw dan niet op een rechtstreekse en in de eerste plaats voor Afrikanen bestemde openbaring?

Van ver uit het omringende platteland stroomde men toe om Alice te zien en van haar te horen. Weldra nam zij het woord ook over andere zaken dan wat haar overkomen was. Zij preekte tegen ongeoorloofde magische praktijken, veelwijverij en het drinken van bier. Zij begon ook te dopen. Voor de zendingskerk betekende dit ketterij, wat door Alice als een grievende aantijging gevoeld werd. Eind 1958 scheidden zich de wegen en werd de Lumpa (= Bemba voor 'boven' of 'hoogst')-kerk van Lenshina

(= Bemba-uitspraak en -spelling van Regina) Mulenga door de overheid wettig erkend.

Deze wilde loot van het Afrikaanse protestantisme groeide snel en welig uit. Het ledental van rooms-katholieke en protestantse kerken begon te slinken. Op het platteland werden niet alleen vele Bemba gewonnen, ook in het district Lundazi (O. Provincie) ontstond een nieuwe concentratie; er verschenen afdelingen in de Kopergordel, in Broken Hill, Loesaka en Livingstone, in Njasaland, in Zuid-Rhodesië en in Johannesburg. In 1961 had Lenshina vermoedelijk al een 70.000 volgelingen, gedoopt en ongedoopt. Behoorlijke registratie was er niet, maar spontaan verzezen in de dorpen de Lumpa-kerkjes van stro en modder en in Kasomo — dat in Sione (= Zion) zou worden omgedoopt — de Tempel, door Afrikanen ontworpen, bekostigd en met eigen handen gebouwd, het op één na grootste kerkgebouw van Noord-Rhodesië. Er werd gepreekt uit de Presbyteriaanse Bemba-bijbelvertaling, veel gezongen en gul geofferd. Lenshina's roep tot opwekking klonk puriteins en streng, maar kwam ook op simpele wijze tegemoet aan het verlangen naar verlossing en zekerheid van behoud. Toetreding schiep een band, die verschillen relativeerde; een 'innerlijke verbondenheid', die 'steun en richting in het leven der groeps-genoten bracht'.¹ Maar de groep werd ook een kweekbodem van intolerantie, fanatisme en haat, die onlangs zo heftig en bloedig uitbarstten, dat premier Kaunda sprak van 'gekken' en 'wilden'. Hiertoe hebben zeker twee factoren bijgedragen.

Daar zijn in de eerste plaats de figuren, die van begin af aan betrokken waren bij de uitbouw van beweging tot kerk: Petros, met zijn straffijst, en enige invloedrijke onderwijzers en evangelisten in Lubwa, die in dezelfde tijd dat Alice met prediken begon, wegens wangedrag uit de Schotse kerk gezet werden. Petros werd penningmeester, Lenshina kwam tenslotte vrijwel buiten de leiding te staan. Wel bevestigde zij de voorgangers, die na een onderricht van enkele maanden en een pelgrimstocht naar Kasomo door de leiders aldaar werden geselecteerd. Onder hen bevonden zich vele oud-catechisanten en onderwijzers. Dit maakt verscherping van natuurlijke tegenstellingen tot leiders en volgelingen van andere godsdiensten aannemelijk. Een ander gevolg was verdere Afrikanisering van de leer. Lenshina's gebod van magische praktijken af te zien werd ijverig en oprecht nageleefd; zwaar was de eis tot monogamie; nog zwaarder, en eveneens ingrijpend in het sociale bestel, de eis het drinken van bier strikt te beperken. Van de oorspronkelijke regels en geboden kwamen apocriefe versies in omloop. Een ervan zweeg over het ordelievend karakter van de organisatie en het verbod van rasdiscriminatie; liet vele geboden tot een

¹ J. F. Holleman, *Verkenningen in het Babel der acculturatie* (Brill, Leiden 1963), 12.

ingetogen christelijke levenswandel weg en zweeg ook over monogamie; lengde het gebod tot beperking van drankgebruik sterk aan en gaf, tenslotte, nog twee aanvullende geboden: 'gij zult God niet te schande maken, noch zijn dienaar, vrouw Alice' en 'gij zult één God aanbidden van wie ik, zijn dienaar Alice, getuig'.

Een andere en met het voorgaande samenhangende factor was het binnensluipen van een politiek element, aanvankelijk in de vorm van anti-blank sentiment. Kon het toeval zijn, dat Lenshina haar visioenen kreeg in dezelfde maand dat de zo gevreesde Federatie werd opgericht? Was de haar gegeven openbaring in de eerste plaats voor Afrikanen bestemd, impliceerde dat dan geen uitverkiezing en voor de in dit leven misdeelde Afrikanen later de hemel? Complicatie en verscherping van deze gevoelens bracht de nationalistische instelling van vele leiders en voorgangers, te beginnen met de in het voorgaande genoemde groep in Lubwa. Conflict met de overheid kon niet uitblijven. Eerst in het klein, wanneer in een grotendeels voor Lenshina gewonnen dorpje haar aanhangers de hand naar gezag en rechtsbedeling uitstaken. Dat gaf dan weer moeilijkheden met de Native Authority, die onder rechtstreeks toezicht van het Britse Bestuur stond. In 1956 liep een prestigekwestie in het district Chinsali uit op een conflict, waarbij het bestuur moest ingrijpen en dat Petros Mulenga op twee jaar gevangenisstraf kwam te staan. In 1959 trad de politie voor het eerst gewapend op, toen het sterk uitgebreide dorp Kasomo — waar de Lumpaleiders al lang het feitelijk gezag uitoefenden — niet gehoorzaamde aan het bevel van de Native Authority tot verwijdering van alle onwettig gevestigde inwoners. Iedere gezagsafbreuk hielp echter het Afrikaanse politieke streven en zo kon premier Kaunda onlangs verklaren, dat de Lumpa-kerk zeven jaar lang een steun voor de nationalisten betekend heeft.

Dit veranderde, toen de United National Independence Party haar opmars begon en eveneens aanspraak op volstrekte loyaliteit ging maken, nu op politieke gronden. Volgens Kaunda kwam de breuk in 1962, toen Lenshina haar volgelingen gebod zich politiek afzijdig te houden en zich niet als kiezers te laten registreren. Geen politiek (en geen vakbondsactie) was sedert lang ook het parool der Jehova's Getuigen. Kaunda gaf toe, dat overijverige UNIP-leden toen Lumpa-aanhangers gemolesteerd hadden. Aan de vooravond van de belangrijke parlementsverkiezingen van januari steeg de temperatuur opnieuw. Vlak voor kerstmis braken gevechten uit tussen Lumpa- en UNIP-leden, die tot in januari voortduurden, een tiental doden en gewonden kostten en enige tientallen personen voor de rechter brachten. Even later moest de politie optreden tegen UNIP-leden, die zich aan bezittingen van Jehova's Getuigen vergrepen en een kerk in brand gestoken hadden, omdat zij geen partijlid wilden worden. De spanning bleef, ook na de verkiezingsoverwinning van de UNIP. De regering

trachtte nu in het district Chinsali de Lumpa-volgelingen te bewegen hun gepalissadeerde dorpen te verlaten, waarin zij vorig jaar begonnen waren zich terug te trekken. Midden juli zou Lenshina het regeringsaanbod van transport en bouwmaterialen voor nieuwe vestigingen aanvaard hebben. Beschieting van een politiepatrouille, uitgerukt om hierbij hulp te verlenen, zou volgens Kaunda de toen volgende moordpartijen hebben ingeleid.

Deze episode is ook een krachtproef voor de premier geweest, waar de gouverneur hem in april het bevel over de politie en de verantwoordelijkheid voor openbare orde en veiligheid had gedelegeerd. Begrijpelijkerwijs voelde hij weinig voor een commissie van onderzoek. Nu Lenshina zich gemeld heeft, is het te hopen, dat de rechter hier klaarheid brengt en daarmee voor de Zambianen bezinning op het gevaar van sociale spanningen in tijden van politieke kentering.

E.

BIJDRAGE

HET EENZIJDIG KARAKTER VAN DE EXPORT DER AFRIKAANSE LANDEN

Het is kenmerkend voor veel ontwikkelingslanden, dat hun export een zeer eenzijdig karakter heeft. Deze landen voeren vooral primaire produkten uit, en in de meeste gevallen slechts een beperkt aantal. De Afrikaanse landen vormen over het algemeen geen uitzondering op deze regel, wat blijkt uit de in appendix I vermelde cijfers. Hierin wordt voor bijna alle Afrikaanse landen de totale exportopbrengst gegeven over de jaren 1957 tot en met 1961, benevens de percentages, die de belangrijkste exportprodukten van deze opbrengst uitmaken. Ook is voor de meeste van deze landen een gemiddelde over bovengenoemde periode berekend, welk gemiddelde diende om de landen van dit continent in te delen in een zestal groepen van uiteenlopende eenzijdigheid wat betreft de export. (Zie bijgaande kaart.)

De primaire produkten ondergaan soms in de producerende landen een geringe bewerking, zoals palmolie in Nigerië, aardnotenolie in Senegal en Niger, finer en multiplex in Gaboen. Hierdoor wordt, volgens het *Economic Survey of Africa since 1950*, de afhankelijkheid van de economie van één exportprodukt nauwelijks verminderd, gezien de opmerking: 'Action of the type noted above whilst resulting in diversification if successful, do little or nothing to lessen the dependence of the economy on the extraction sector' ten aanzien van de fabricage van aardnotenolie in Senegal.¹ Het percentage van de bewerkte produkten was bovendien in een aantal gevallen niet los te maken van het percentage van de grondstof; daarom zijn deze in de tabel (zie appendix I) veelal samengenomen. In ieder geval werd van het totaal (grondstof + halffabrikaat + in enkele uitzonderlijke gevallen eindprodukt) uitgegaan bij de indeling der landen in een zestal groepen van variërende mate van afhankelijkheid van één of enkele exportprodukten.

Voor deze indeling werden de grenzen der groepen als volgt gekozen:

1. één produkt maakt meer dan 85 % van de waarde van de totale export uit;
2. één produkt maakt meer dan 70 % of twee produkten maken meer dan 85 % van de waarde van de totale export uit;
3. één produkt maakt meer dan 50 %, twee produkten maken meer dan 70 % of drie produkten maken meer dan 85 % van de waarde van de totale export uit;
4. één produkt maakt meer dan 35 %, twee produkten maken meer dan 50 % of drie produkten maken meer dan 70 % van de waarde van de totale export uit;

5. één produkt maakt meer dan 25 %, twee produkten maken meer dan 35 % of drie produkten maken meer dan 50 % van de waarde van de totale export uit;
6. één produkt maakt minder dan 25 % en twee produkten maken minder dan 35 % van de waarde van de totale export uit.² (Zie kaart.)

In het *Economic Survey of Africa since 1950* deelt men de landen in drie groepen in:

- a. African Export Economies wholly or mainly dependent on a single commodity;
- b. Semi-diversified Export Economies of Africa;
- c. Multi-Commodity Export Economies of Africa.³

Afgezien van een aanzienlijke wijziging in de staatsrechtelijke indeling van Afrika sedert 1959, waardoor de in de tabellen vermelde eenheden als Frans-West-Afrika (multi-commodity) en Frans Equatoriaal-Afrika (semi-diversified) niet meer bruikbaar zijn, is de classificatie in drie groepen te weinig genuanceerd om een duidelijk beeld van de werkelijke situatie te geven, daar sterk verschillende landen binnen dezelfde groep vallen (bijvoorbeeld Marokko en Angola).

De hierbijgaande kaart geeft dus een beeld van de afhankelijkheid der Afrikaanse landen van een beperkt aantal exportprodukten. Ofschoon er een streven naar grotere variatie der uitvoer bestaat, zijn grote veranderingen in een kort tijdsbestek toch zeldzaam. Indien deze al voorkomen, dan is dit voornamelijk in de sector der minerale produkten. Ten aanzien van de agrarische produkten zegt het *Economic Survey of Africa since 1950*: 'Despite the expansion of agricultural production there is little evidence of any marked diversification in production and many countries are still as dependent on one or two agricultural crops for the majority of their export earnings as they were ten years ago'. En het voegt er als oorzaak aan toe: 'A period of favourable prices for well-established export crops has aided expanded production of these crops and thwarted government efforts to introduce new items of production'.⁴

Over het algemeen traden er ook in de periode 1957-1961 geen grote veranderingen op. De produkten, waarop de aandacht geconcentreerd wordt om tot grotere spreiding te komen, gaan in een dergelijke korte periode meestal niet een zo groot deel van de totale export uitmaken, dat zij in deze tabel verschijnen, waarin het immers gaat om de belangrijkste exportprodukten. Alleen enkele relatief (dat wil zeggen voor het betrokken land) spectaculaire ontwikkelingen springen duidelijk naar voren. Het beste voorbeeld hiervan is de aardolie in Libië. Hoewel de produktie eerst in de maand september van 1961 een aanvang nam, maakte het niettemin

voor dat jaar 63,5 % van de totale export uit. De thans overheersende positie van dit produkt kan in de kolom van het gemiddelde niet tot uiting komen (zie tabel appendix I). Om niettemin nauwer aan te sluiten bij de huidige situatie werd Libië bij de indeling in groep 3 geplaatst (zie kaart). Daarentegen komt een verdergaande spreiding van produktie en export, zoals bijvoorbeeld het geval is in Angola (ijzererts, mais, droge manioc en palmolie) niet tot uiting.

Bij beschouwing van de kaart valt op, dat de landen van het noordelijk deel van het continent een grotere eenzijdigheid in de uitvoer vertonen dan die van het zuidelijk deel, waarbij als grens tussen beide de lijn van 5° N.B. wordt genomen. Een brede band van landen met een sterk eenzijdige uitvoer loopt van Senegal en Gambia aan de westkust tot Somalië en Egypte aan de oostkust, met als gunstige uitzonderingen Marokko, Tunesië en Mali. Speelt hier de invloed van het fysisch milieu en vooral van de geringere hoeveelheid neerslag een rol? De grotere droogte in de aride en semi-aride gebieden beperkt de mogelijkheden tot produktie en dit kan doorwerken in de exporten. Aan de gunstige positie van Mali moet niet teveel gewicht worden toegekend; het gemiddelde van dit land rust op een enigszins wankele basis. Ook in het zuidelijk deel van het continent zijn het naast de Federatie van Rhodesië en Njasaland vooral de drogere gebieden (Z.W.-Afrika, Beetsjocanaland), die qua eenzijdigheid opvallen.

Deze eenzijdigheid uitsluitend te verklaren uit de geringe hoeveelheden neerslag is evenwel onjuist. Een aantal landen langs de westkust heeft eveneens een zeer eenzijdige export, ondanks een grotere neerslag. Bovendien zijn ook de minerale produkten in de cijfers opgenomen en de exploitatie van mineralen, in de meeste staten door buitenlandse ondernemingen, geschiedt met inschakeling van zodanig moderne hulpmiddelen, dat de grotere droogte hierop geen of slechts geringe invloed vermag uit te oefenen. Niettemin wordt eenzijdigheid van uitvoer uit deze gebieden door exploitatie van mineralen dikwijls versterkt, omdat namelijk de totale export veelal geen grote waarde vertegenwoordigt. Libië biedt hiervan wederom het beste voorbeeld; vóór september 1961 toonde de export van dit land een grotere spreiding dan thans. Zouden 1962 en 1963 in de berekening zijn opgenomen, dan was het overwicht van de aardolie nog sprekender. In iets mindere mate toont Algerije hetzelfde verschijnsel, terwijl voor Mauretanië in de naaste toekomst — daar bij Fort Gouraud aan de grootste ijzerertsmijn van het Afrikaanse continent gewerkt wordt — een overeenkomstige ontwikkeling te verwachten valt.

Ook de grotere hoogte en de sterke hoogteverschillen binnen een land met als gevolg grotere variatie in milieu en meer mogelijkheden tot variatie van de agrarische produktie hebben niet altijd tot een minder sterke

eenzijdigheid van de export geleid. Als voorbeelden kan men Ethiopië en Noord- en Zuid-Rhodesië aanhalen.

In gebieden, waar de tropische en equatoriale omstandigheden gematigd zijn door grotere hoogte en ook aan de beide uiteinden van het continent, waar een mediterraan klimaat heerst, hebben zich op kleine of grotere schaal blanken gevestigd. Deze landen tonen vaak een veelzijdiger export, zoals Marokko, Tunesië, Kenia, Zuid-Afrika. Maar Algerije, dat tot voor kort een sterk blank bevolkingsdeel had en Zuid-Rhodesië, dat dit nog heeft, hebben niettemin een eenzijdige uitvoer, terwijl landen als Guinee, Nigerië, Congo (Leopoldville) en Tanganjika zonder permanente blanke vestiging een sterk gevarieerd exportpakket hebben. Al kan men tegenwerpen, dat deze landen veel steun van blanke deskundigen genoten hebben, zulks geldt evenzeer voor een groot aantal Afrikaanse landen met een zeer eenzijdige export.

Tussen de oppervlakte van een land en de veelzijdigheid van de uitvoer bestaat geen positieve correlatie, ook niet, indien men deze grootte opvat als het zich uitstrekken over meerdere breedtegraden, waardoor sterkere verschillen in fysisch milieu optreden kunnen. Dit blijkt als men Guinee en Tsjaad of Kenia en Soedan vergelijkt.

De Portugese gebieden tonen een sterker gevarieerde export dan de (al of niet voormalig) Engelse gebieden en de ex-Franse. Maar ook Portugees-Guinee heeft een eenzijdige uitvoer, terwijl binnen de Engelse en Franse invloedssferen grote onderlinge verschillen bestaan. Ghana en Oeganda tegenover Nigerië en Kenia; Gaboen en Tsjaad tegenover Guinee en Madagascar.

Ook de ligging aan de kust en de eventueel gemakkelijke toegankelijkheid ten gevolge hiervan blijkt geen zaligmakend criterium te zijn, al tonen de landen van de beter toegankelijke oostkust een grotere variatie in de uitvoer dan die van de westkust. Bij deze laatste bestaan sterke onderlinge verschillen in eenzijdigheid van de export, die niet corresponderen met de toegankelijkheid (bijvoorbeeld Gambia en Togo). Bovendien heeft een moeilijk toegankelijk land als Congo (Leopoldville) een zeer gevarieerd exportpakket.

Men moet na dit alles wel tot de conclusie komen, dat alleen een aparte beschouwing van ieder land een duidelijke verklaring van de werkelijke situatie kan opleveren. Vele factoren kunnen een rol spelen of gespeeld hebben; voor ieder land liggen deze anders. De invloed van min of meer toevallige omstandigheden, zoals het overbrengen van cacao's van Fernando Po naar Ghana, moet niet onderschat worden. Bovendien was in dit laatste land de ontwikkeling van de cacao-cultuur niet een gevolg van de integratie van dit handelsgewas in de traditionele zelfvoorzienende landbouw, maar van de migratie van handelaren, reeds lang bekend met en

gewend aan het verkopen van de oogst in de oliepalmcultuur, uit een gebied ten zuiden van de boszone naar het land der Akim, waar zij grond kochten en cacao gingen verbouwen.⁵

Liberië werd een rubberexporterend land door de Stevenson Act en de Amerikaanse wens om de beheersing van de rubbermarkt door Engeland en Nederland met hun koloniën in Z.O. Azië tegen te gaan. De Verenigde Staten kozen dit Afrikaanse land vanwege de gunstige natuurlijke omstandigheden voor de rubbercultuur en het strategische voordeel van de korte aanvoerlijnen. De ontwikkeling van de bevolkingsrubber tot het belangrijkste handelsgewas van de Liberianen is niet los te denken van de vestiging van een Amerikaanse plantage in dit land.

Ook mislukkingen hebben hun, zij het negatieve, invloed op het exportpakket van een land. Het meenemen van cacaobonen door van Fernando Po naar Liberië terugkerende arbeiders had geen belangrijke gevolgen voor de Liberiaanse export; evenmin een poging van een Amerikaanse maatschappij om hier de cacaocultuur te ontwikkelen. Een slagen van het aardnotenproject in Tanganjika zou in het exportpakket van dit land duidelijk waarneembaar zijn geweest.

Alleen de individualiserende aanpak, zoals deze in de geografie gebruikelijk is, kan dus een verklaring geven van de mate van eenzijdigheid van de uitvoer der Afrikaanse landen, de oorzaken hiervan en de mogelijkheden tot variatie.

Deze opvatting hoeft evenwel geen belemmering te zijn om in het kort aandacht te schenken aan enkele algemene voornamelijk op economisch terrein gelegen problemen, die verband houden met de eenzijdige export van primaire produkten door veel ontwikkelingslanden.

Een eenzijdige export hoeft geen zwakke stee in de economie van een land te zijn, vooral niet, indien de uitvoer slechts een klein deel van het nationaal produkt uitmaakt. Dit is echter juist bij de meeste Afrikaanse landen niet het geval. Deze afhankelijkheid van een of enkele exportprodukten kan hierdoor een belangrijke rem op de ontwikkeling zijn.⁶

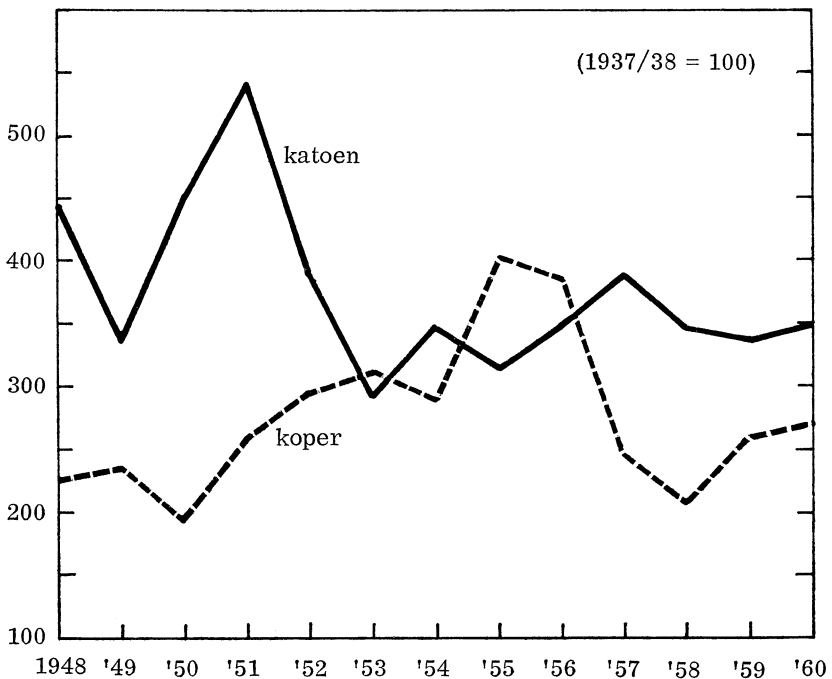
Dat de prijzen der grondstoffen aan sterke fluctuaties onderhevig zijn, staat buiten kijf, al is het ook waar, dat deze prijsschommelingen per produkt variëren. Als voorbeelden van produkten, die sterk aan prijsschommelingen onderhevig waren, kunnen Egyptische katoen en het koper uit Rhodesië genoemd worden.⁷

Tabel I Prijsindexcijfers van katoen en koper 1948—1960 (1937/38 = 100)

	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Eg. katoen (Ashmouni)	446	338	453	542	389	291	346	317	348	388	349	338	349
Rhod. koper	225	236	193	259	295	313	288	403	385	246	209	261	272

Bron: Morgan, T.: Trends in terms of trade and their repercussions on primary producers. Opgenomen in: *International trade theory in a developing world*, ed. L. Harrod, London 1963, p. 85 en 90.

PRIJSINDEXCIJFERS VAN KATOEN EN KOPER 1948 - 1960

Volgens het rapport der VN, *Measures for the economic development of under-developed countries* (1951), maakt het weinig verschil uit of landen van één grondstof of van meer primaire produkten afhankelijk zijn, gezien de zinsede: 'Too many under-developed countries are dependent on an export commodity whose price fluctuates widely. Where possible something may be gained by developing other export commodities. But most primary

commodities fluctuate together even though they do not fluctuate in the same degree; hence, a country which exports several primary commodities is only a shade more secure than a country that exports a smaller range'.⁸

Deze van 1951 daterende, voorzichtige formulering is niet zonder meer op het huidige Afrika van toepassing; het prijsverloop van een aantal Afrikaanse produkten over de periode 1958-1962 geeft, zoals uit onderstaande cijfers en grafiek a) blijkt, een beeld, dat niet geheel met bovenstaande uitspraak overeenkomt.

Tabel II Indexcijfers van de exportwaarde per eenheid van een aantal Afrikaanse produkten over de periode 1958—1962 (1958 = 100)

Produkt	1959	1960	1961	1962
Koffie	80	70	66	68
Cacao	88	72	57	53
Oliezaden en olieën	107	106	102	99
Tabak	97	99	103	97
Katoen	86	95	96	86
Rubber	115	132	104,5	100
Harde vezels	124	147	134,5	142
Kopererts en koper	124	129,5	122	123,5
Ijzererts	96	98,5	102	102
Diamanten	104	123,5	114	96

Bron: G.A.T.T. - *International Trade 1962*, Genève 1963, p. 137—39.

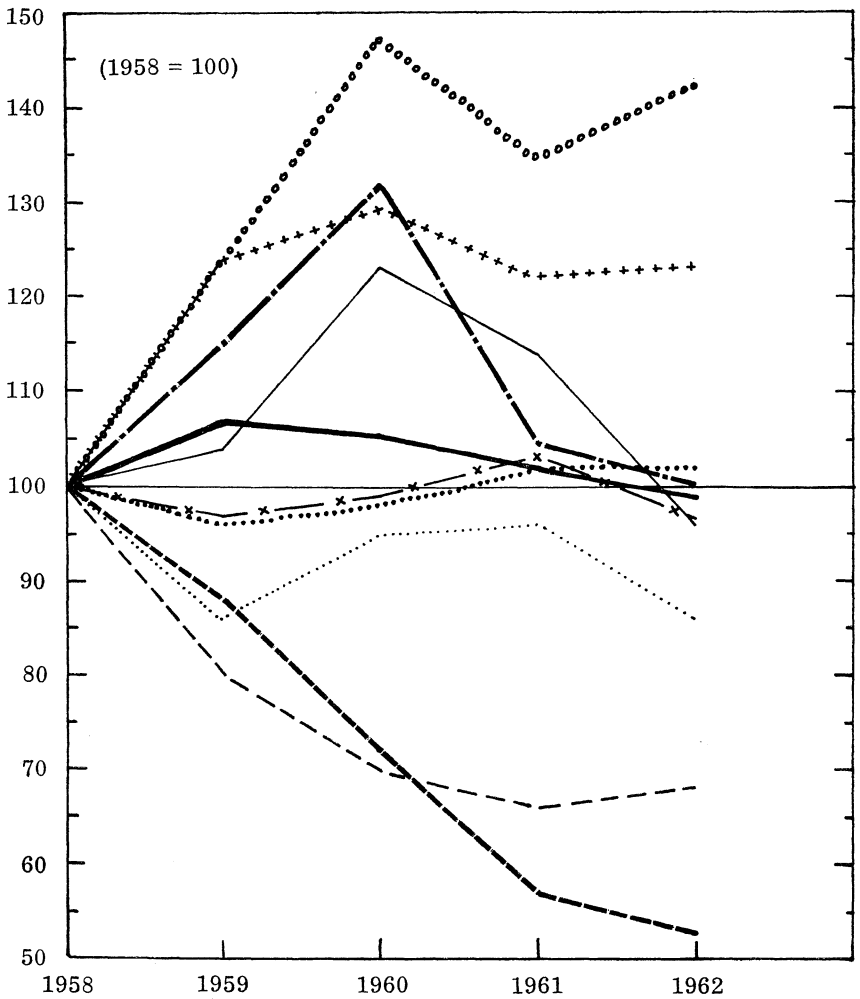
In 1963 schrijft Béguin dan ook: 'Si les fluctuations des cours affectent les matières premières en général, elles seront cependant moins durement ressenties par un pays dont l'exportation repose sur de nombreux produits. En effet, la diversification des exportations réduit l'amplitude des oscillations des rentrées de devises dans la mesure où les variations de prix (ou de demande) ne se produisent pas au même moment et dans le même sens pour tous les produits'.⁹

Uit bovenstaande cijfers komen de voordelen van een veelzijdiger export naar voren: de basis van de uitvoer en dus van het nationaal inkomen is breder, de zekerheid omtrent de inkomsten groter, zodat de uitvoering van ontwikkelingsprogramma's op een hechte basis komt te rusten.

In een groot aantal Afrikaanse landen heeft men maatregelen genomen om voor de inheemse producenten de opkoop van agrarische produkten op betere wijze te organiseren en de prijsfluctuaties te verminderen. Hiertoe werden de 'Marketing Boards' en de 'Caisses de stabilisation des prix' opgericht. De vraag is echter in hoeverre dit tot resultaten heeft geleid, dat

a) Zie p. 208.

INDEXCIJFERS VAN DE EXPORTWAARDE PER EENHEID
VAN EEN AANTAL AFRIKAANSE PRODUCTEN 1958-1962

HARDE VEZELS	IJZERERTS
+++++ KOPER EN KOPERERTS	-x-x- TABAK
———— DIAMANTEN	KATOEN
-.-.-.- RUBBER	- - - - KOFFIE
———— OLIEZADEN EN OLIEEN	- - - - CACAO

wil zeggen in hoeverre de positie van de inheemse producenten hierdoor is verbeterd. Wat de 'Caisses de stabilisation' betreft, vermeldt Isnard in een artikel over landbouw en ontwikkeling in West-Afrika de marges tussen in- en verkoopprijzen bij de opkoopondernemingen in Frans-West-Afrika voor 1956. Deze bedroegen, in percentages van de prijzen, die aan de Afrikaanse producenten werden betaald, 43 % voor koffie, 50 % voor cacao, 71 % voor fruit en 100 % voor plantaardige olieprodukten. Hij voegt eraan toe weinig reden te hebben om aan te nemen, dat de situatie nu veel veranderd zou zijn.¹⁰

Bij de agrarische produkten zijn er naast het probleem van de prijzen nog andere gevaren, die een bedreiging vormen voor de inkomsten (en naarmate de afhankelijkheid van één produkt toeneemt een grotere bedreiging vormen). Als zodanig moeten genoemd worden ziekten in de gewassen en grote variaties in de weersomstandigheden. Dit zijn hindernissen van het milieu, die door de mens zoveel mogelijk overwonnen moeten worden. In de ontwikkelingsgebieden bevindt deze strijd om grotere beheersing van het milieu zich meestal nog in een beginstadium en roept de hier wonende bevolking dikwijls hulp van buiten in om deze strijd met meer succes te kunnen voeren. Een aanduiding van de omvang, die deze bedreiging kan aannemen, geeft de Ghanese cacao-cultuur. Men berekende in 1952 het jaarlijks verlies aan cacao door 'swollen shoot' (ziekte in de wortels) en 'capsid bugs' (een schadelijk insect) op 200.000 ton, terwijl in dat jaar de produktie 212.005 ton bedroeg.

Tenslotte moet nog gewezen worden op een andere grote moeilijkheid voor de voornamelijk primaire produkten exporterende Afrikaanse ontwikkelingslanden: de verslechtering van de ruilvoet, waarover president Senghor van Senegal het volgende opmerkte: 'Depuis 1947, toutes les aides publiques et privées bilatérales et multilatérales au 'tiers monde' ont été inférieures de 20 % à la perte enregistrée du fait de la baisse des cours des matières premières'.¹¹ Deze problematiek maakte een belangrijk punt van bespreking uit op de wereldhandelsconferentie der VN in Genève. De ontwikkelingslanden wensen ondanks het eenzijdig karakter van de export grotere zekerheid betreffende hun inkomsten, terwijl daarnaast het zo noodzakelijke streven naar grotere variatie in produktie en uitvoer wordt voortgezet.

J. J. Sterkenburg

NOTEN

¹ *Economic Survey of Africa since 1950*, U.N. Department of Economic and Social Affairs, New York 1959, p. 166.

² De decimalen werden vanaf 0,5 naar boven afgerond.

³ *Ibid.*, p. 166—70.

⁴ *Ibid.*, p. 98—99. De prijsontwikkeling van door de Afrikaanse landen geëxporteerde grondstoffen was tussen 1950 en 1959 echter allerminst gunstig, wat blijkt uit een in ditzelfde werk opgenomen tabel (Table 3-XII. Indices of Prices of Principal African Exports, p. 181): zeer sterke prijsschommelingen, over het algemeen een dalende tendens, waartegenover duurder wordende industrieproducten stonden. Mogelijk beschouwden de betrokken bevolkingsgroepen de prijzen desondanks als gunstig; waarschijnlijker is echter, dat zij geen alternatieve mogelijkheden zagen.

⁵ "These migrants, who in their general outlook surely had more in common with 'capitalists' than with 'peasants' were familiar with the cash economy", zegt Hill. Hill, P., The migrant cocoa farmers of Southern Ghana, *Africa*, July 1961, p. 209. Zie ook: Hill, P., *The migrant cocoa farmers of Southern Ghana*, a study in rural capitalism, Cambridge 1963.

⁶ *Economic Survey of Africa since 1950*, p. 2; Kindleberger, C. P.: *Economic Development*, New York 1958, p. 240.

⁷ Voor enkele primaire produkten o.a. koffie, suiker en tin bestaan internationale overeenkomsten (waarin quotaregelingen zijn opgenomen), die vooral beogen de sterke prijsfluctuaties der betreffende produkten tegen te gaan. Een poging om ook voor cacao een dergelijke overeenkomst tot stand te brengen, is onlangs mislukt.

⁸ *Measures for the economic development of under-developed countries*, New York 1951, p. 57.

⁹ Béguin, H.: 'Aspects structurels du commerce extérieur des pays sous-développés' in *Tiers-Monde*, 4, 1963, nr. 13—14, p. 81—117.

Béguin nam in dit artikel onder andere een tabel en een kaart op van de eenzijdigheid der exporten van alle landen der wereld. Om deze te berekenen verdisconteerde hij het aandeel van de dominerende produkten in de gehele export (T), het aantal dominerende produkten (n) en de gemiddelde spreiding van de percentages der dominerende produkten (em) in de formule

$$T + \frac{T}{n} + em$$

$$2$$

De cijfers hebben uitsluitend betrekking op grondstoffen en op het jaar 1960. Niettemin wijkt een groepering van de Afrikaanse landen aan de hand van de cijfers van Béguin slechts op enkele punten af van de hier gegeven indeling (zie kaart).

¹⁰ Isnard, H.: Agriculture et développement en Afrique occidentale, *Cahiers d'Outre-Mer* 1963, nr. 63, p. 259.

¹¹ *Le Monde*, 10 maart 1964.

APPENDIX I

Onderstaande tabel geeft voor de meeste Afrikaanse landen de totale exportopbrengst en de percentages, die de belangrijkste exportprodukten van deze opbrengst uitmaken. Aangezien soms sterke fluctuaties in deze exporten kunnen optreden, zowel in het totaal als bij de afzonderlijke produkten, zijn gemiddelden berekend over de periode 1957-1961. Daar van de belangrijkste bron, het *Yearbook of International Trade Statistics* van de VN, tot op heden geen latere uitgave dan die van 1961 verschenen is, is dit jaar als sluitjaar gebruikt.

Voor de meeste Afrikaanse landen en de gekozen periode gaven deze jaarboeken bij het betreffende land de totale export en de export van ieder produkt naar waarde en hoeveelheid. Aan de hand van de waardecijfers werden de percentages voor de belangrijkste produkten berekend. Dit was echter niet voor alle landen mogelijk. Voor de jaren voorafgaande aan 1960 waren de meeste ex-Franse gebieden als Frans West-Afrika en Frans Equatoriaal Afrika in de jaarboeken opgenomen. In deze gevallen moesten Franse statistische bronnen de gegevens voor de afzonderlijke landen leveren. Hetzelfde gold voor de voormalig Engelse Oostafrikaanse landen Kenia, Oeganda en Tanganjika, voor welke de *Overseas Review* van Barclays Bank de gewenste gegevens verschafte. Niet altijd gelukte het echter bepaalde landen uit grotere statistische eenheden los te maken. Voor Noord-Rhodesië, Zuid-Rhodesië en Njasaland, in september 1953 in een federatie verenigd, werden sedert 1954 geen afzonderlijke statistieken meer uitgegeven.¹ In de exportcijfers van Zuid-Afrika worden ook Basoetoland, Beetsjoeanaland, Swaziland en Zuid-West Afrika opgenomen. Voor de drie Britse protectoraten konden afzonderlijke cijfers worden berekend aan de hand van de jaarrapporten. Niet echter voor Zuid-West Afrika; van dit land konden slechts voor een drietal jaren de totale export en een vage aanduiding omtrent de belangrijkste exportprodukten worden gevonden.² Moeilijkheden leverden eveneens Senegal, Mali en Mauretanië op, waarvan vóór 1960 uitsluitend gezamenlijke exportcijfers bestaan. Wat Mali betreft werden aan de hand van een verslag van de Banque Centrale des Etats de l'Afrique de l'Ouest en het *Bulletin de Conjoncture d'Outre-Mer* de cijfers voor 1959 berekend. De publicatie *Notes et études documentaires* no. 2379 gaf de cijfers voor 1957, 1958 en 1959 met de erkenning, dat de continentale export aan de statistieken ontsnapt. De cijfers van de Banque Centrale moeten als de betrouwbaarste worden beschouwd en vertonen bovendien slechts geringe verschillen met die van het Bulletin. Vermoedelijk is ook ten aanzien van 1961 een deel van de continentale export niet in de

¹ *Annual Statement of External Trade 1960 compared with the year 1959*, Salisbury 1961, Preface.

² Junod, V., *The Handbook of Africa*, New York University Press, 1963, p. 366.

cijfers opgenomen. De percentages in de kolom van het gemiddelde zijn aan de hand van de beschikbare gegevens geschat. Voor Senegal omvatten de cijfers tot 1960 ook Mali en Mauretanië, wat echter aan de dominerende positie van aardnoten geen afbreuk doet. Voor Mauretanië werden uit een ander verslag van bovengenoemde bank de cijfers voor 1956 en 1959 berekend; deze toonden echter dermate grote verschillen met de cijfers voor 1961, zowel betreffende het totaal als de percentages, dat van de berekening van een gemiddelde werd afgezien.

Voor een aantal landen ontbreken de cijfers geheel, zoals voor Rwanda, Boeroendi, Frans-Somaliland (het transito-verkeer met Ethiopië via de haven van Djibouti is de belangrijkste bron van inkomsten), Rio de Oro (export bestaat voornamelijk uit vis en visprodukten en mineralen) en Ifni (belangrijkste exportprodukt: emballage van de import).

Relevante andere uitzonderingen zijn in de voetnoten bij de tabel vermeld.

Aangaande de produkten moet nog worden opgemerkt, dat goud, tenzij anders vermeld, steeds is uitgezonderd van de export — dit in navolging van het *Yearbook of International Trade Statistics* — aangezien goudexport en -import over het algemeen meer in de monetaire dan in de materiële bronnen veranderingen teweegbrengen.¹

¹ Dit geldt uiteraard niet voor Ghana en Zuid-Afrika; zie tabel pag. 215, voetnoot g) en pag. 221, voetnoot e).

DE BELANGRIJKSTE EXPORTPRODUKTEN DER AFRIKAANSE LANDEN

Totale export in mln US \$. Produkten in % van de waarde van de totale export.	1957	1958	1959	1960	1961	Gemiddelde 1957—1961
ALGERIJE						
Totale export	463,7	488,3	365,6	394,3 ^{a)}	367,5	415,8
Wijn	48,7	54,4	49,6	53,5	51,6	51,5
Aardolie en olieproducten ^{a)}	—	—	4,6	29,3	45,5	26,5
ANGOLA						
Totale export	117,0	128,3	124,8	124,0	134,7	125,8
Koffie	43,3	41,7	38,8	35,4	36,1	39,1
Vis en visproducten	12,8	10,8	8,4	5,6	4,1	8,3
Diamant	12,7	14,9	16,6	13,9	17,1	15,0
Sisal	6,6	5,8	8,1	10,5	8,1	7,8
BASOETOLAND						
Totale export	6,1	3,8	4,5	3,8	4,0	4,4
Wol	71,4	61,9	74,7	77,6	82,6	73,6
Rundvee	6,8	11,9	13,2	13,7	7,4	10,6
BEETSJOEANALAND						
Totale export	6,8	7,3	9,4	7,5	...	7,8
Rundvee en vlees	73,1	70,4	72,0	82,0	...	74,4
Huiden	7,9	6,8	12,4	4,0	...	7,8

— = nihil of te verwaarlozen.

... = cijfer niet beschikbaar.

^{a)} Vanaf 1960 is aardolie niet meer in de statistieken inbegrepen, daar van de Sahara een aparte statistische eenheid is gemaakt. In de kolommen 1960, 1961 en Gem. is in de eerste rij cijfers de aardolie niet inbegrepen, in de tweede rij

cijfers wel. De cijfers van 1960 en 1961 zijn berekend uit de totale hoeveelheden op basis van de prijs van 1959.

Totale export in mln US \$. Produkten in % van de waarde van de totale export.	1957	1958	1959	1960	1961	Gemiddelde 1957—1961
	KAMEROEN a)					
Totale export	81,0 b)	115,4	108,4	97,0	98,0	100,0
Cacao (en -boter en -pasta)	43,0	45,1	38,3	37,5	29,4	38,7
Koffie	18,7	20,5	18,7	19,2	21,2	19,7
Hout en houtproducten	4,9	4,2	4,0	5,2	7,2	5,1
Aluminium en le-eringen	...	8,4	15,5	18,4	19,8	15,5
CENTRAAL-AFRIKAANSE REPUBLIEK e)						
Totale export	17,1	16,2	15,4	13,8	13,7	15,2
Ruwe katoen	53,8	51,2	52,8	44,7	44,9	49,5
Koffie	18,8	25,6	24,4	24,9	28,6	24,5
Industriediamant	13,1	10,3	8,5	12,1	10,9	11,0
CONGO (LEOPOLDVILLE)						
Totale export d)	467,3	401,8	484,6	246,4 e)	80,5	420,2
Koper	32,1	26,9	33,0	32,7	10,5	33,8
Koffie	12,6	14,0	12,7	7,7	15,4	15,6
Palmolie en palmpitolie	10,1	11,8	11,5	11,8	24,9	17,5 (?)
Ruwe katoen en katoenolie	5,9	5,7	5,9	5,8	9,5	8,2
Diamant	6,6	8,4	7,1	8,8	0,6	7,9
DAHOMY						
Totale export	13,7	16,1	9,8	18,3	14,5	14,5
Palmnoten en palmpitten	43,1	49,4	61,3	48,2	38,0	48,0
Palmolie	17,4	18,0	10,9	17,9	14,6	15,8
Aardnoten	60,5	67,4	72,2	66,1	52,6	63,8
	23,3	18,3	6,0	15,1	15,4	15,6
ETHIOPIË						
Totale export f)	69,5	66,7	66,2	80,7	72,4	71,1

GAMBIA									
Totale export	10,9	11,5	7,8	7,0	9,0	9,2			
Aardnoten	93,5	90,6	96,8	92,2	95,0	93,6			
GHANA									
Totale export <i>g)</i>	227,4	261,0	284,5	289,2	292,3	270,9			
Cacao	62,8	67,1	68,8	65,3	66,4	66,1			
Hout	12,2	11,8	12,8	15,4	14,6	13,4			
Industriediamant	11,1	9,3	8,5	9,5	6,8	9,0			
GUINEE									
Totale export <i>h)</i>	28,7	25,3	28,8	55,1	61,5	39,9			
Koffie	28,2	32,9	31,6	15,6	10,4	23,7			
Bananen	20,7	20,1	15,3	8,4	10,6	15,0			
Diamant	4,9	3,0	18,0	12,9	12,6	10,3			
Palmپitten	9,8	9,4	10,0	6,8	4,3	8,1			
GUINEE (PORTUGEEES)									
Totale export	6,5	7,0	6,9	4,4	7,3	6,4			
Aardnoten	...	64,3	64,3	62,5	60,4	62,9 <i>i)</i>			
Palmپitten en -olie	...	24,5	24,0	17,9	22,9	22,3			

d) De cijfers van vóór 1960 betreffen alleen het voormalige Frans-Kameroen.

b) Aluminium in 1957 niet inbegrepen.

c) De handel met de andere landen van de equatoriale douane-unie is niet inbegrepen.

d) Slijpbaar materiaal is niet in de exportcijfers opgenomen.

e) Voor Congo-Léopoldville is het jaar 1960 gesplitst in twee periodes: januari t/m juni en juli t/m december. In de tweede periode zijn Katanga en Zuid-Kasaï niet in de statistieken opgenomen. De cijfers van 1961 worden hier niet vermeld, omdat toen naast KATANGA en ZUID-KASAI ook KIVU en

OOSTPROVINCIE niet meer in de statistieken waren opgenomen. Het gemiddelde is dus berekend over 1957 t/m 1960.

f) De export van platina is niet in de cijfers opgenomen; de betekenis ervan is niet bekend.

g) De goudexporten zijn niet in het totaal opgenomen. Deze zijn in mln US \$ 1957 - 29,1, 1958 - 31,9, 1959 - 33,0, 1960 - 35,6, 1961 - 24,4, Gem. - 30,8.

h) Vóór 1959 is de handel met de andere landen van voormalig Frans-West-Afrika niet inbegrepen.

i) De cijfers der produkten voor 1957 ontbreken; het gemiddelde is dan ook berekend over de jaren 1958—1961.

Totale export in mln US \$. Produkten in % van de waarde van de totale export.	1957	1958	1959	1960	1961	Gemiddelde 1957—1961
	BOVEN-VOLTA					
Totale export	4,9	8,6	4,5	4,3	3,3	5,1
} Rundvee	60,3	33,1	49,5	54,7	42,1	55,7
} Schapen en geiten				16,3	22,3	
} Vis	22,7	12,0	21,4	11,0	0,5	13,5
IVOORKUST ^{a)}						
Totale export	134,3	150,0	137,0	151,2	176,6	149,8
Koffie	57,1	59,6	47,3	50,1	46,6	52,1
Cacao	25,9	20,4	31,4	23,4	22,5	24,7
Hout en houtprodukten	8,0	10,5	11,9	17,0	19,1	13,3
KENIA ^{b)}						
Totale export	73,8	82,0	93,3	98,5	98,9	89,3
Koffie	40,9	35,5	31,8	29,2	30,0	33,5
Thee	10,9	11,0	10,8	12,5	11,3	11,3
Sisal en andere agavevezels	7,9	7,6	10,4	13,0	11,9	10,2
Pyrethrum en -extract	4,2	6,2	6,6	8,6	8,7	6,9
LIBERIË						
Totale export ^{c)}	55,0	53,8	66,9	82,6	61,9	64,0
Rubber	49,9	48,6	45,9	47,3	41,2	46,6
Ijzererts	42,0	40,1	42,2	41,9	47,5	42,7
LIBIË						
Totale export	13,3	12,1	10,2	8,7	18,3	12,5
Aardolie	—	—	—	—	63,5 ^{d)}	
Aardnoten	17,8	23,7	20,9	27,4	10,8	20,1
Olijfolie	24,6	10,4	4,3	4,9	5,0	9,8
Kamelen	5,7	8,3	16,5	9,6	0,9	8,2

Koffie	42,4	39,4	34,0	31,0	22,2	13,7
Specerijen e)	10,4	12,3	16,8	12,4	16,7	13,7
Suiker	3,7	5,3	6,1	7,5	5,4	5,6
MAROKKO						
Totale export	318,4	343,7	328,9	354,1	342,5	337,5
Calciumfosfaat	19,5	21,1	23,6	23,7	23,7	22,3
Citrusfruit	10,1	9,9	9,5	10,0	12,4	10,4
MAURETANIË f)						
Totale export	195,6	...	13,4	...	2,2	...
Rundvee	88,0	...	79,1	...	...	...
Vis	7,2	...	1,6	...	50,1	...
Gom, hars, balsam, etc.	3,1	...	5,1	...	19,3	...
MAURITIUS						
Totale export	66,3	58,4	58,4	36,2	61,8	56,2
Suiker	99,2	98,8	98,6	98,8	91,8	97,4
NIGER g)						
Totale export	14,0	18,2	11,5	12,6	15,5	14,4
Aardnoten en -olie en -koeken	85,4	87,5	87,4	72,0	78,4 h)	82,1
Levende dieren	8,9	6,9	6,4	13,6	10,7	9,3

g) Voor 1960 is de handel met de landen van voormalig Frans-West-Afrika niet in de cijfers opgenomen.

h) De verdeling voor 1961 was als volgt:

aardnoten	66,11
aardnotenolie	10,11
aardnotenoliekoeken	2,21
totaal	78,43

a) De export naar voormalig Frans-West-Afrika is niet in de cijfers opgenomen; deze maakt echter een zeer klein deel van de totale export uit.

b) De handel tussen Kenia, Tanganjika en Oeganda is niet in de cijfers opgenomen.

c) Export van zilver, die te verwaarlozen is, niet inbegrepen.

d) De export van aardolie begon in september 1961; het cijfer heeft dus betrekking op vier maanden.

e) Voor 75 % vanille.

f) De cijfers lopen te zeer uiteen om een gemiddelde te berekenen; vermoedelijk is de export van vee in 1961 niet opgenomen.

Totale export in mln US \$. Producten in % van de waarde van de totale export.	1957	1958	1959	1960	1961	Gemiddelde 1957—1961
MOZAMBIQUE						
Totale export	65,1	70,5	66,2	73,0	88,6	72,7
Ruwe katoen	25,5	27,1	28,4	32,5	27,1	28,1
Suiker	16,9	16,6	15,2	13,3	12,8	15,0
Cashewnoten	13,3	12,5	10,5	11,1	13,3	12,1
Kopra	9,2	9,3	11,1	9,3	10,5	9,9
NIGERIË ^{a)}						
Totale export	347,8	371,8	449,4	463,7	471,8	420,9
Palmpitten	14,5	15,4	16,2	15,2	11,8	14,6
Palmolie	11,1	9,5	8,6	8,0	7,8	9,0
	—	—	—	—	—	—
	25,6	24,9	24,8	23,2	19,6	23,6
Aardnoten en -olie	19,9	23,1	20,0	16,5	22,1	20,3
Cacao	21,0	20,1	23,9	21,2	20,0	21,2
RÉUNION						
Totale export	37,7	31,5	28,9	36,4	36,7	34,2
Suiker	82,7	80,3	76,3	83,5	78,1	80,2
Olie van geranium en ylang-ylang	8,7	9,5	12,0	8,4	13,7	10,5
FEDERATIE VAN RHODESIË EN NJASALAND ^{b)}						
Totale export	426,7	367,9	511,8	560,3	560,6	485,5
Koper	54,7	52,5	60,1	61,3	56,6	57,0
Tabak	18,0	21,2	18,3	18,5	21,0	19,4
SENEGAL ^{c)}						
Totale export	139,9	137,0	116,2	112,9	124,2	126,0
Aardnoten	47,6	49,3	42,8	38,8	37,3	43,2
Aardnotenolie	33,7	33,4	37,0	38,0	37,8	36,0
Aardnotenoliekoeken	6,8	6,4	7,0	7,6	7,7	7,1

Totale export	42,0	46,2	45,9	72,5	70,6	50,4
Palmپتتت	15,0	14,8	19,4	11,3	9,7	14,0
Ijzererts	29,2	27,1	25,0	15,9	18,6	23,2
Diamant	42,8	43,4	41,5	63,6	63,5	51,0
SOMALIË <i>d)</i>						
Totale export	14,5	18,2	20,4	23,0	...	19,0
Bananen	44,2	45,3	44,6	...	...	44,7
Vee (voornamelijk schapen en geiten)	19,6	21,6	22,6	...	...	21,3
Huiden	12,1	9,2	12,5	...	...	11,3
SOEDAN						
Totale export	140,4	114,3	182,3	174,2	169,7	156,2
Katoen en -zaad en -olie	58,6	59,9	70,8	59,8	60,0	61,8
Arabische gom	9,6	13,1	8,0	11,5	10,4	10,5
SWAZILAND						
Totale export	11,5	9,5	12,3	16,9	17,8	13,6
Asbest	59,2	54,8	47,4	46,2	40,0	49,5
Slachtrvee	10,0	8,6	9,2	8,5	10,0	9,3
Suiker	—	1,5	9,6	21,2	29,1	12,3 <i>e)</i>

a) Tot 1960 is ex-Brits-Kameroen in de cijfers inbegrepen.

b) Er bestaan slechts cijfers voor de thans uiteengevallen federatie. Het beeld voor de afzonderlijke landen is ongunstiger dan uit deze cijfers blijkt. De tabak komt bijna geheel uit Zuid-Rhodesië, koper uit Noord-Rhodesië.

c) Tot 1 juli 1960 hebben de exportcijfers betrekking op Senegal, Mali en Mauretanië; tot 20 augustus 1960 op Senegal en Mali. De aardnotenproductie komt echter vooral uit Senegal.

De handel met de landen van voormalig Frans-West-Afrika is niet in de cijfers opgenomen, met uitzondering van Guinee.

d) De exportcijfers van Somalië zijn samengesteld uit die van voormalig Brits-

Somaliland en voormalig Italiaans-Somaliland. Voor 1960 en 1961 waren alleen de cijfers van het voormalig Italiaanse deel bekend, zodat de totalen niet berekend konden worden. De gemiddelden betreffen de periode 1957 t/m 1959.

e) Hoewel de suikerexport 1957 niet bekend is, is niettemin het gemiddelde over vijf jaar berekend, daar logischerwijze kan worden aangenomen, dat deze suikerexport zeer gering was. Laat men 1957 buiten beschouwing, dan stijgt het gemiddelde aandeel van de suiker van 12,3 tot 15,4 %.

Totale export in mln US \$. Produkten in % van de waarde van de totale export.	1957	1958	1959	1960	1961	Gemiddelde 1957—1961
	TANGANJIKA <i>a)</i>					
Totale export	110,5	116,8	126,8	153,6	136,2	128,8
Sisal en andere agavevezels	24,0	24,8	28,8	28,2	28,8	26,9
Ruwe katoen	16,7	17,4	14,7	16,1	14,0	15,8
Diamant	8,3	10,5	10,0	8,5	11,8	9,8
Koffie	18,1	18,2	12,7	13,4	13,9	15,3
TSJAAD <i>b)</i>						
Totale export	19,6	24,8	16,9	13,4	21,7	19,3
Ruwe katoen	78,9	80,5	81,1	62,3	79,9	76,5
Rundvee en vlees	...	10,2	9,8	12,0	11,0	10,8
TOGO						
Totale export	11,7	15,0	17,6	14,5	18,7	15,5
Cacao	16,5	39,1	34,3	38,5	27,9	31,3
Koffie	39,7	24,3	41,1	17,7	27,0	30,0
Palmnoten en -pitten en -olie	9,3	11,2	7,4	14,4	7,7	10,0
TUNESIË						
Totale export	146,3	153,3	141,9	119,8	110,2	134,3
Olijfolie	16,4	14,6	25,4	12,0	20,9	17,9
Alcohol. dranken (vnl. wijn)	14,6	20,3	12,6	14,8	17,3	15,9
Fosfaten (nat. en kunstmatig)	15,9	17,5	17,5	17,8	21,5	18,0
EGYPTIE <i>c)</i>						
Totale export	489,0	466,9	439,4	547,3	458,6	480,2
Ruwe katoen	72,9	67,6	72,0	70,7	65,5	69,7
OEGANDA <i>d)</i>						
Totale export	128,4	127,2	117,9	116,5	109,8	120,0
Koffie	47,1	45,9	44,4	40,8	35,7	42,8

ZANZIBAR EN PEMBA						
Totale export	13,2	11,2	10,6	13,4	9,8	11,6
Kruidnagelen en olie	82,7	68,2	72,3	76,7	71,4	74,3
Kopra en olie	11,7	23,8	19,1	12,2	17,3	16,8
ZUID-AFRIKA ^{e)}						
Totale export	1124,6	1001,0	1089,9	1121,8	1193,9	1106,2
Wol	15,9	11,4	12,9	11,4	12,8	12,9
Uranium en thoriumerts	12,4	15,0	12,6	13,5	9,3	12,6
Diamant (ruw en geslepen)	5,9	5,1	6,8	5,4	6,8	6,0
CONGO-BRAZZAVILLE ^{f)}						
Totale export	13,0	13,8	14,2	17,8	19,6	15,7
Hout en houtprodukten	54,9	60,2	64,4	64,1	61,4	61,0
Aardnoten en aardnotenolie	14,3	13,8	3,4	5,3	3,9	8,1
Palnoten en -pitten en -olie	13,1	5,3	10,8	9,7	6,8	9,1
GABOEN ^{g)}						
Totale export	33,7	39,3	44,5	47,4	54,8	43,9
Hout en houtprodukten	85,1	73,1	68,2	73,5	70,2	74,0
Aardolie	7,9	19,9	25,8	21,2	16,3	18,2
ZUID-WEST-AFRIKA						
Totale export	57,4	49,6	56,3	...	...	54,4
Diamant	...	...	...	...	...	...
Lood	...	...	...	...	...	80,0

a) Goud, hoewel van geringe betekenis, is in het totaal inbegrepen (ongeveer 2 %). De handel met Kenia en Oeganda is niet in de cijfers opgenomen.

b) De handel met de andere landen van de equatoriale douane-unie is niet inbegrepen.

c) De handel met Synté is tussen 1958 en 1961 niet inbegrepen.

d) De handel tussen Kenia, Tanganyika en Oeganda is niet in de cijfers opgenomen.

e) In het totaalcijfer van Zuid-Afrika is de goudexport niet opgenomen.

De percentages voor goud, die berekend zijn uit tabel I van het *Yearbook of International Trade Statistics 1961*, bedragen: 1957 - 32,5, 1958 - 36,2, 1959 - 35,8, 1960 - 39,3, 1961 - 34,0, Gem. - 35,6.

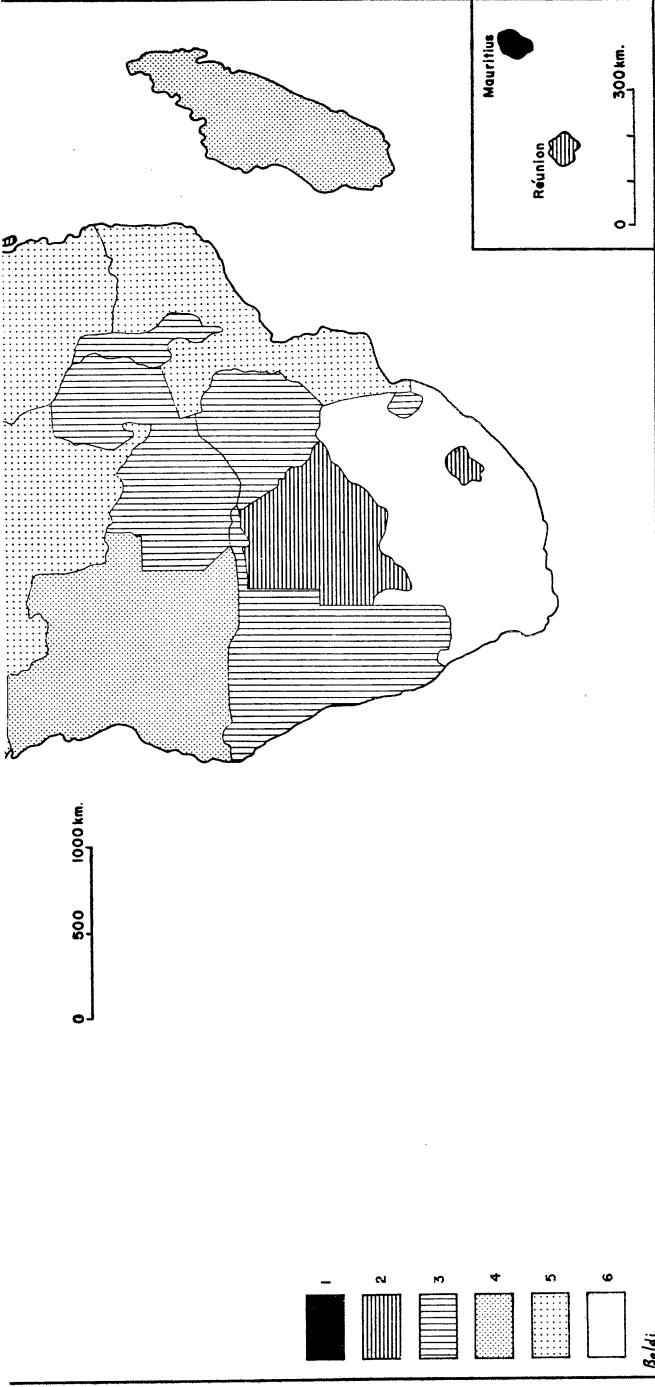
In de cijfers van Zuid-Afrika zijn Basoetoland, Beetsjoecanaland, Swaziland en Zuid-West-Afrika inbegrepen.

f) De handel met de andere landen van de equatoriale douane-unie is niet inbegrepen.

Totale export in mln US \$. Produkten in % van de waarde van de totale export.	1957	1958	1959	1960	1961	Gemiddelde 1957—1961
	1957 I	1958 2	1959 3	1959 4	1961 6	
SPAANS GUINEE a)						
Totale export	...	18,8	18,9	33,4	...	23,7
Cacao	...	...	...	38,4	...	...
Koffie	...	...	...	25,5	...	...
Hout	...	...	...	9,9	...	...
MALI b)						
Totale export	14,8	13,2	10,5	39,7	14,1	
Aardnoten	63,2	63,4	58,2			
Aardnotenolie	26,3	29,3	30,5			
Vee	—	86,7	—	23,1	39,6	30 à 35
Vis			88,7	29,2	10,6	25 à 30
Kolanoten				15,3	22,8	18
				13,2	14,5	14

a) Spaans Guinee bestaat uit Fernando Po en Rio Muni, waarvan de totale export respectievelijk 10,9 en 7,9 mln US \$ in 1958 en 10,5 en 8,4 mln US \$ in 1959 bedroeg.

Export van Fernando Po: voornamelijk cacao; van Rio Muni: koffie en hout.
b) Voor herkomst der cijfers in de genummerde kolommen zie onder:
BRONNEN.

Zie voor de verklaring van de cijfers p. 201 en 202.

Baldi.

BRONNEN:

Als belangrijkste bron van de vermelde cijfers diende het *Yearbook of International Trade Statistics* van de VN voor de betreffende jaren. Voorzover ook nog andere bronnen werden geraadpleegd, staan deze hieronder vermeld.

Basotiland

— Basotiland — *Report for the year 1958*, idem 1959, idem 1960, idem 1961.

Beetsjoanaland

— Bechuanaland Protectorate — *Report for the year 1958*, idem 1959, idem 1960.

Centraalafrikaanse Republiek

— Résumé des statistiques d'Outre-Mer, *Bull. accéléré*, maart 1959.

— *Bulletin de Conjoncture d'Outre-Mer*, no. 23, september 1961.

Congo (Brazzaville)

— Résumé des Statistiques d'Outre-Mer, *Bull. accéléré*, maart 1959.

— Chambre de Commerce, d'Agriculture et d'Industrie de Brazzaville, *Bull.* no. 3, maart 1961.

Dahomey

— *Données Statistiques*. Institut national de la statistique et des études économiques, juni 1961.

Gaboen

— Résumé des statistiques d'Outre-Mer, *Bull. accéléré*, no. 6, maart 1959.

— Chambre de Commerce d'Agriculture, d'Industrie et des Mines, du Gabon, *Revue mensuelle*, maart 1961.

Gambia

— *The Gambia Trade Report for the year 1961*.

Portugees-Guinee

— Afrika — Maandblad van het Afrika Instituut, juli 1963.

— *Informations économiques*, no. 26, 5-VII-1961.

Boven-Volta

— *Données statistiques*. Institut national de la statistique et des études économiques, no. 2, juni 1961.

Kenia

— *Overseas Review* van Barclays Bank, juni 1959, idem juni 1960, idem juni 1961.

Mauretanië

— *Notes d'information et statistiques*, Banque centrale des états de l'Afrique de l'Ouest, no. 77, december 1961.

Mali

— kolom 1, 2 en 3: *Notes et études documentaires*, 1961, no. 2739, met de erkenning, dat de continentale export aan de statistieken ontsnapt.

— kolom 4: *Notes d'information et statistiques*, Banque centrale des états de l'Afrique de l'Ouest, no. 84, juli 1963.

— kolom 5: *Bulletin de Conjoncture d'Outre-Mer*, no. 23, september 1961.

— kolom 6: *Yearbook of International Trade Statistics*, 1961.

Spaans Guinee

— *Notes et études documentaires*, no. 2951.

Mauritiüs

— *Overseas Review* van Barclays Bank, juni 1963.

Swaziland

— Swaziland — *Report for the year 1958*, idem 1959, idem 1960, idem 1961.

Tanganjika

— *Overseas Review* van Barclays Bank, juni 1959, idem juni 1960, idem juni 1961, idem juli 1962.

Tsjaad

— Résumé des statistiques d'Outre-Mer, *Bull. accéléré*, maart 1959.

— *Bulletin de Conjoncture d'Outre-Mer*, no. 23, 1961.

Oeganda

— *Overseas Review* van Barclays Bank, juni 1959, idem juni 1960, idem juni 1961, idem juni 1962.

Zuid-West-Afrika

— Junod, V., *The Handbook of Africa*, New York 1963.

APPENDIX II

Hieronder volgt nog een overzicht van de totale uitvoer der Afrikaanse landen (gemiddelde 1957-1961), waarbij de goudexport, nu het om de onderlinge vergelijking van de totale export gaat, steeds is inbegrepen. Als bron voor de cijfers van de totale export diende het *Yearbook of International Trade Statistics 1961*, voor de bevolkingscijfers het *Demographic Yearbook 1962* (Table 4).

Tevens werd ter relativering de uitvoer per hoofd der bevolking berekend. Uiteraard dient men deze cijfers met de nodige reserve te beschouwen. De bevolkingscijfers zijn het resultaat van schattingen, die per land variëren in betrouwbaarheid. De gemiddelde export per hoofd geeft niet aan welk deel van de bevolking aan de productie voor de export deelneemt. Vooral bij het overheersen van de uitvoer van minerale produkten zal het aandeel van de bevolking hierbij gering zijn. Als extreem voorbeeld kan Zuid-West-Afrika worden aangehaald; het gebied heeft na Zuid-Afrika de hoogste export per hoofd, terwijl de inheemse bevolking nauwelijks of in het geheel niet betrokken is bij de uitvoer van diamant en lood (de 2 produkten, die samen meer dan 80 % van de export uitmaken).

Exporteert een land voornamelijk agrarische produkten, dan verschilt het aandeel van de bevolking naar gelang er sprake is van plantages of van een bevolkingscultuur. Is de export uitsluitend of voornamelijk afkomstig van een bevolkingscultuur, dan kunnen de baten hiervan nog weer overwegend aan een kleine groep ten goede komen. De derde kolom van onderstaande tabel moet dan ook alleen als een correctie op de eerste gezien worden. Een land kan qua absolute waarde een aanzienlijke export hebben, terwijl deze per hoofd van de bevolking uitgedrukt minder opvallend is.

TOTALE EXPORT EN EXPORT PER HOOFD VAN DE AFRIKAANSE LANDEN gemiddelde 1957—1961

Land	Totale export in mln. US \$	Tot. bev. (1000)	Export per hoofd in US \$
Zuid-Afrika	1827,9 <i>a)</i>	15.435 <i>b)</i>	118,43

Totale export 300—519,9 mln. \$

Federatie van Rhodesië en Njasaland	518,7	8.126	63,83
Egypte (VAR)	480,2	25.342 <i>b)</i>	18,95
Congo (Léopoldville)	437,5	13.804	31,69
Nigerië	430,2	34.456	12,49
Algerije	415,9 <i>c)</i>	10.562 <i>d)</i>	39,38
Marokko	337,5	11.304	29,86
Ghana	301,7	5.639 <i>b)</i>	53,50

Land	Totale export in mln. US \$	Tot. bev. (1000)	Export per hoofd in US \$

Totale export 100—169,9 mln. \$

Soedan	161,0	11.464	14,04
Ivoorkust	149,8	3.160	47,41
Tunesië	134,3	4.110	32,68
Tanganjika	128,8	9.084	14,18
Senegal	126,0 i)	2.794 b) e)	45,10
Angola	125,8	4.563 d)	27,57
Oeganda	120,0	6.518	18,41
Kameroen	100,0	4.050 d)	24,69

Totale export 50—99,9 mln. \$

Kenia	89,3	6.975	12,80
Madagascar	82,7	5.270	15,69
Ethiopië	76,2	21.600 f)	3,53
Mozambique	74,0	6.373 b)	11,61
Sierra Leone	65,2	2.336	27,91
Liberië	64,0	1.290 g)	49,61
Mauritius	58,3	621	93,88
Zuid-West-Afrika	54,4	512 b)	106,25

Totale export 25—49,9 mln. \$

Gaboen	44,5	427	104,22
Guinee	40,3	2.719 d)	14,82
Réunion	34,2	326 b)	104,91

Totale export 10—24,9 mln. \$

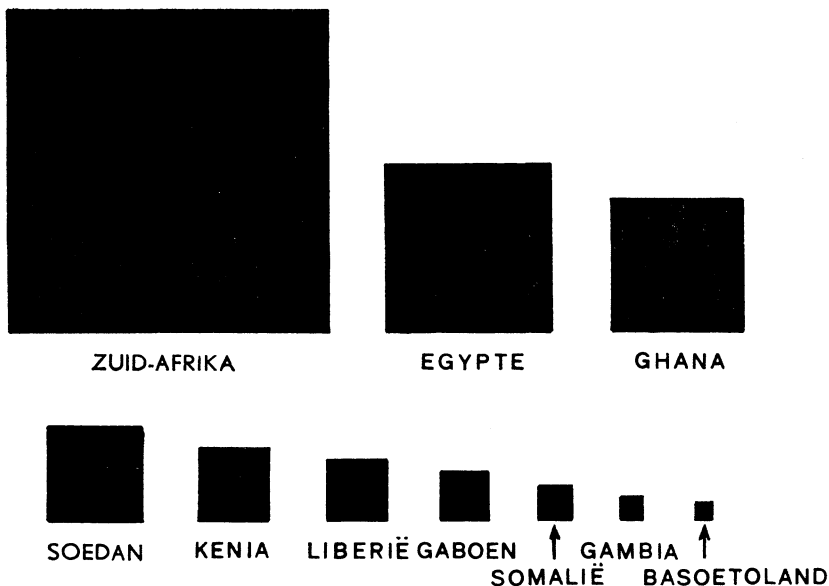
Somalië	20,5	1.990	10,30
Tsjaad	19,3	2.629	7,34
Congo (Brazzaville)	16,0	814 h)	19,66
Togo	15,5	1.311	11,82
Centraalaf. Republiek	15,3	1.185 b)	12,91
Libië	14,9	1.174	12,69
Dahomey	14,5	1.881 b)	7,71
Niger	14,4	2.589 d)	5,56
Zanzibar	14,3	305	46,89
Swaziland	13,6	251 b)	54,18

Totale export 0,1—9,9 mln. \$

Gambia	9,2	278	33,09
Beetsjoeanaland	7,8	327	23,85
Portugees-Guinee	6,4	554	11,55
Boven-Volta	4,5	3.716 b)	1,21
Basoetoland	4,4	674	6,53

DE TOTALE EXPORT VAN ENKELE AFRIKAANSE LANDEN

in geldswaarde (gemiddelde 1957—1961)

NOTEN

- a) Totale export vermeld in het *Yearbook of International Trade Statistics* verminderd met de gemiddelde export van Zuid-West-Afrika, Swaziland, Beetsjoeanaland en Basoetoland.
- b) Eén of meerdere cijfers van de reeks 1957—1961 is (zijn) voorlopig.
- c) Indien aardolie in het totaal wordt inbegrepen: 509,9 mln.; de export per hoofd wordt dan: \$ 48,28.
- d) Gemiddelde van 1957—1960.
- e) Gemiddelde van 1958—1961.
- f) Alleen cijfer van 1959.
- g) Alleen cijfer van 1960.
- h) Gemiddelde van 1957, 1958 en 1960.
- i) In dit gemiddelde van Senegal zijn tot 1960 de cijfers van Mali en Mauretanië opgenomen. Schat men de totalen van beide landen gemiddeld op respectievelijk \$ 25 mln. en \$ 13 mln., dan resulteert dit in een totaal voor Senegal van \$ 98 mln., zijnde \$ 35,08 per hoofd.

APPENDIX III

Kort voor het verschijnen van deze publicatie kwam het *Yearbook of International Trade Statistics 1962* beschikbaar. Het was niet mogelijk in deze korte tijd het cijfermateriaal van appendix I om te werken en aan te vullen met de exportcijfers van 1962. Bovendien waren nog niet van alle Afrikaanse landen deze gegevens voor 1962 in het Yearbook opgenomen. Van de landen, waarvan dit wel het geval was, volgen de gegevens hieronder.

DE BELANGRIJKSTE EXPORTPRODUKTEN VAN DE AFRIKAANSE LANDEN IN 1962

totale export in mln. US \$
produkten in percentages van de totale export

Land	Totale export	Produkten	Percentage
ANGOLA	148,3	koffie	43,7
		diamant	13,0
		sisal	9,6
		vis en visprodukten	5,0
KAMEROEN	103,2	cacaobonen	25,2
		cacaoboter en -pasta	4,0
		aluminium en legeringen	29,2
		koffie	20,8
		hout en houtprodukten	20,5
CENTRAALAFRIKAANSE REPUBLIEK	14,2	ruwe katoen	6,7
		koffie	32,4
		diamant (vnl. industrie-)	29,0
TSJAAD	16,5	ruwe katoen	20,5
		rundvee en vlees	69,0
CONGO (Brazzaville)	35,0	hout en houtprodukten	13,6
		diamant	36,8
		palmnoten en -pitten en -olie	36,4
CONGO (Léopoldville) ¹	120,6	palmolie en palmpitolie	4,8
		rubber	29,8
		tinerts	16,6
		koffie	12,7
		diamant	11,3

¹ In de cijfers zijn niet inbegrepen: Zuid-Katanga voor het gehele jaar en Zuid-Kasai voor de periode januari—september.

Land	Totale export	Producten	Percentage
DAHOMÉY	10,9	palmnoten en -pitten	42,8
		palmolie	17,4
		— 60,2	
		koffie	9,0
		aardnoten	7,2
ETHIOPIË	79,0	koffie	54,6
		huiden	12,6
GABOEN	59,8	hout en houtprodukten	60,2
		aardolie	17,1
		uranium en thoriumerts	14,6
GAMBIA	9,1	aardnoten	95,2
GHANA ¹	290,6	cacao	64,6
		hout en houtprodukten	12,5
		industriediamant	7,2
IVOORKUST	182,5	koffie	42,8
		cacao	23,4
		hout en houtprodukten	20,1
KENIA	105,9	koffie	28,0
		thee	13,7
		sisal	11,4
		pyrethrum en -extract	8,4
MADAGASCAR	94,3	koffie	31,8
		specerijen	13,8
		rijst	9,5
LIBIË	137,2	aardolie	95,8
		aardnoten	1,5
MALI	10,0	aardnoten	42,3
		vis	19,4
MAURETANIË	2,8	vis	31,6
MAURITIUS ²	64,2	ruwe suiker	90,1
MAROKKO	348,5	calciumfosfaat	24,7
		citrusfruit	11,3
		vis	7,1

¹ De goudexport had in 1962 een waarde van \$ 31.528.000.

² De cijfers zijn ontleend aan *Overseas Review* van Barclays Bank, juni 1964.

Land	Totale export	Produkten	Percentage
MOZAMBIQUE	91,0	ruwe katoen	23,2
		suiker	13,2
		cashewnoten	10,5
		kopra	7,8
NIGER	19,6	aardnoten	57,1
		aardnotenolie en -koeken	3,9
		vee	61,0
NIGERIË	459,2	vee	15,9
		aardnoten en -olie	23,5
		cacao	20,3
		palmpitten	10,3
		palmolie	5,4
		aardolie	15,7
RÉUNION	33,0	rubber	10,2
		suiker	6,9
RHODESIË EN NJASALAND	567,3	olie v. geranium en ylang-ylang	84,0
		koper	6,5
SENEGAL	124,2	tabak	55,0
		aardnoten	20,2
		aardnotenolie	38,4
SIERRA LEONE	46,6	oliekoeken	35,7
		diamant	6,9
		ijzererts	81,0
SOMALIË	25,2	palmpitten	42,7
		vers fruit en noten ¹	30,7
		vee (vnl. schapen en geiten)	14,7
ZUID-AFRIKA ²	1214,3	huiden	44,6
		wol	37,0
		uranium en thoriumerts	6,4
SOEDAN	212,7	diamant	12,4
		katoen	8,6
		katoenzaad en -olie en -koeken	5,5
		aardnoten	58,1
			10,3
			68,4
			9,0

¹ Het exportcijfer voor bananen werd niet afzonderlijk gegeven; in 1961 bestond deze post evenwel voor meer dan 99 % uit bananen.

² Zuid-Afrika exporteerde in 1962 ter waarde van \$ 677,2 mln. aan goud.

Land	Totale export	Produkten	Percentage
TANGANJIKI	139,9	sisal	31,5
		ruwe katoen	14,8
		koffie	13,2
		diamant	10,9
		cashewnoten	6,7
TOGO	17,2	koffie	33,7
		cacao	27,9
		calciumfosfaat	11,5
		palmmnoten en -pitten en -olie	7,1
TUNESIË	115,9	olijfolie	26,4
		fosfaten	18,9
		alcoh. dranken (vnl. wijn)	16,1
EGYPTI	399,2	ruwe katoen	53,0
		aardolie (ruw en verwerkt)	9,5
BOVEN-VOLTA	6,7	rundvee	42,3
		rundvlees	4,3
		schapen en geiten	13,5
OEGANDA	105,4	koffie	53,6
		katoen	22,0
		koper	9,6
ZANZIBAR	8,9	kruidnagelen en -olie	68,5
		kopra en -olie	18,9

BOEKBESPREKING

AFRICAN CONFERENCE ON LOCAL COURTS AND CUSTOMARY LAW

Record of the Proceedings of the Conference held in Dar es Salaam, Tanganyika
8th September 1963 — 18th September 1963. 143 pag., z. pl., z. j. [1964].

Verschenen is het officiële (gedrukte) verslag van de bovenvermelde, onder voorzitterschap van de Minister van Justitie van Tanganjika, Sheikh Amri Abedi, gehouden conferentie over recht en rechtspraak in Afrika, welke de eerste van deze aard was die de vertegenwoordigers bijeenbracht van een grote groep onafhankelijk geworden staten en die in haar benadering van de aan de orde gestelde vraagstukken dan ook van onafhankelijk denken duidelijk blijkt gaf.

Omtrent deze conferentie werd aan de lezers van de Kroniek van Afrika reeds eerder bericht, namelijk in het nummer van september/november 1963, p. 30/32.

Het officiële verslag is onder supervisie van de algemeen-secretaris der conferentie, de heer P. J. Nkambo Mugerwa, samengesteld door de rechtskundig secretaris, de heer W. T. McClain. Het is in de Engelse en de Franse taal verkrijgbaar gesteld bij de Dean, Faculty of Law, University College, P.O. Box 9184, Dar es Salaam, tegen de prijs van 5 Fr. Fr., \$ 1,00, £ —.7.6 of E.A.Sh. 7,50.

Men treft in deze uitgave allereerst een conferentie-rapport aan, waarin de geschiedenis, de huidige situatie en de ontwikkelingsproblematiek van de volksrechtbanken — *'local courts'*, *'native courts'*, *'African courts'* of *'customary courts'* — en van het Afrikaanse gewoonterecht — *'customary law'*, *'native law and custom'* — in zijn talrijke lokale variaties, beknopt doch helder zijn uiteengezet, onder vermelding van de bij de congresserenden overheersende of sterk vertegenwoordigde meningen betreffende de beleidsvragen voor de toekomst.

Het moge bekend verondersteld worden, dat deze ontwikkelingsproblematiek beheerst wordt door het zogenaamde dualisme, waardoor zich het recht en de rechtsbedeling in deze landen heden ten dage kenmerken, te weten het bestaan van ingevoerd 'westers' recht naast en boven het inheems-Afrikaanse recht.

Een overzicht van de met grote ernst en toewijding gevoerde discussies is in het verslag niet opgenomen en dat is te betreuren, omdat juist daarin tot uiting zou zijn gekomen, hoe sterk deze vraagstukken in hun talrijke consequenties het volksleven beroeren en hoe controversieel zij in de naar snelle ontwikkeling strevende Afrikaanse staten zijn komen te liggen.

Zeer globaal samenvattend kan men zeggen, dat de conferentie zich op het standpunt stelde, dat de grote voordelen van de volksrechtbanken, waaronder vooral de begrijpelijkheid en de bereikbaarheid van deze vorm van rechtspraak voor de grote massa van het volk, niet verloren mochten gaan, maar dat invoeging (*'integration'*) van deze rechtspraak in een onafhankelijke homogene rechterlijke macht van de staat noodzakelijk was.

Ten aanzien van het gewoonterecht (het materiële recht) was de overheersende mening in de conferentie deze, dat er geen sprake kon zijn van een verdwijnen van dit recht in de afzienbare toekomst. Deze zienswijze werd echter ietwat gebreedeld door het oordeel van velen dat het voortbestaan van dit recht als afzonderlijk systeem op den duur beperkt zou moeten worden tot het familieleven, de erfopvolging en het grondbezit. Op de implicaties van deze grondstellingen voor de organisatie van de rechtspraak en de techniek van wetgeving en regeling kan hier niet worden ingegaan.

Het Afrika-Studiecentrum heeft aan deze materie reeds eerder ruime aandacht geschonken in een rapport van een zijner medewerkers, die de conferentie als waarnemer bijwoonde. Een beperkt aantal exemplaren van dit rapport is nog voor toezending op aanvraag beschikbaar.

De thans verschenen officiële *'record of the proceedings'* is echter voor deskundige belangstellenden vooral belangrijk, omdat daarin, naast het verslag, zijn opgenomen de uitvoerige inleidende nota's betreffende een twaalfstal landen of landsdelen, die ter conferentie vertegenwoordigd waren en omdat het geheel verrijkt is met een groot aantal annotaties, waarin naar literatuur, bewijsplaatsen en wetgeving verwezen wordt.

S.

EEN TENTOONSTELLING: AFRIKA IN BERG EN DAL

Even buiten Nijmegen ligt temidden van uitgestrekte bossen en glooiende weiden het Afrika Museum Berg en Dal. Het langwerpige uit steen en hout opgetrokken museumgebouw is met glas afgedekt, wat de ruimtelijke illusie ten goede komt. Op het ogenblik beslaat het museum slechts zes zalen, maar zodra de bouwvergunning afgekomen is, zal het museum met nog een vleugel worden uitgebreid.

Onmiddellijk na de oorlog werd het naast het tegenwoordige museum gelegen landhuis aangekocht om dienst te doen als retraite-oord voor de missie. In de loop der jaren brachten missionarissen hier zoveel ethnografica bijeen, dat men besloot daaruit een kleine expositie samen te stellen. Hieruit groeide een permanente tentoonstelling, waarvoor in 1956 het museumgebouw werd opgericht.

In 1959 keerde pater Pubben na een langdurig verblijf in Angola naar Nederland terug. Hij werd in de gelegenheid gesteld in Nijmegen culturele anthropologie te gaan studeren. Kort daarop nam hij het conservatorschap van het Afrika Museum op zich. Met enthousiasme toog hij aan het werk en begon, geadviseerd door collega's, met de inrichting van een expositie. Zijn arbeid vond spoedig weerklank: het aantal bezoekers steeg van 2500 in 1956 tot bijna 30.000 in 1963.

.

Vanaf april tot eind van dit jaar wordt er een nieuwe expositie gehouden onder de titel 'Afrika mens in onrust'. Deze collectie omvat meer dan 150 voorwerpen, waarvan vele afkomstig zijn uit particuliere verzamelingen en musea, zoals het rijksmuseum voor Land- en Volkenkunde in Leiden en het Koninklijk Instituut voor de Tropen in Amsterdam.

De eerste zaal is gewijd aan de jacht van de Bosjesmannen. Interessant hierbij zijn de foto's van rotstekeningen, die dieren en jachttafereelen uitbeelden. De volgende zaal geeft een indruk van het ritueel. Het dierenoffer is hier centraal gesteld, terwijl amuletten, fetisjen en orakels dit aspect van het Afrikaanse leven moeten completeren. In de twee daarop volgende zalen wordt een indruk gegeven van de traditionele maatschappij van Rwanda van vóór de revolutie van 1959. Deze hiërarchisch-gestructureerde samenleving bestond toentertijd uit drie ethnische eenheden: de heersende Toetsi onder leiding van hun koning, de landbouwende Hoetoe en de pygmoïde Twa, vermaard om hun aardewerk. De expositie geeft respectievelijk een beeld van het hofleven van de koning, de landbouwactiviteiten van de Hoetoe en de pottebakkerskunst van de Twa.

Nog onder de indruk van het magnifieke aardewerk van de Twa, ondergaat men in de volgende zaal een confrontatie met de wereld der magie. In het midden zijn de tovenaarsattributen opgesteld, waarmede de magiër kan doden of genezen.

In de laatste twee zalen worden kunstvoorwerpen tentoongesteld. De samensteller heeft hier ook aandacht besteed aan het gereedschap van de kunstenaar, zoals een 'primitieve' draaibank.

De meeste recente persverslagen kenschetsen Afrika als een 'continent in onrust'. Doch dit slaat vooral op het politieke aspect. De samensteller heeft gepoogd een indruk te geven van de 'menselijke onrust'. Hierin is hij ruimschoots geslaagd, tot beter begrip van Afrika en de Afrikaan.

v. D.

De Bijdrage in dit nummer is van de hand van:

J. J. Sterkenburg, soc. geogr. drs., medewerker van het Afrika-
Studiecentrum.

Redactie :

Afrika-Studiecentrum, Leiden

Administratie-adres :

KRONIEK VAN AFRIKA

Rapenburg 8 - Leiden

Versijnt 4 maal per jaar

Jaarabonnement f. 12.—

Studentenabonnement f. 6.—